

ABY (33895) *cn*

a jasne.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

I. W funkcji spójnikowej wprowadza zdania podrzędne (31695) :

1. Okolicznikowe (14056) :

A. Celowo-skutkowe `aby, żeby`; ut Modrz (11105) : Raczył mye yego krolewka M. [...] przylacz abich wałchym M. powyedział thą wolya yego K. Myłoczy *MetrKor* 31/621 (10); *ListRzeż* (2); podlye syebye połstawymyā abich fe wflitkymy anyoli chwalyłcyā *BierRaj* 20v (12); *March*¹ A4v; Owa niegdy aby iedli/ Zā ftoł byli obā siedli *BierEz* P (79); [*Pan Iezus*] przyśledl nie iijzby iemu/ ale aby fluzyl *OpecŻyw* 44; Pozdrowiona bądź [...] przed ftworzenijm fwiata wybranā/ aby moią będatz oblubienitżā/ bylabys wfltykięgo fwiata krolowā *OpecŻyw* 185 (209); *OpecŻywList* C2; *OpecŻywPrzedm* C3v; *OpecŻywSandR* 3v; Miły młodzięncze połtaw wodę/ abych poznāl ięftlićz też wnątrz nietzo łzkodzi *ForCnR* D2v (3); łzwyātōłzczy [...] yełth napelnyona aby znaczyłthfzey matky naczyłtzy narodzył by syā fyn *PatKaz I* 10v (2); *PatKaz II* 33v (29); [*Bog dobrego pełność*] polozył w maryey aby czo łafky [...] wnas yełth poznalybyłmy yłz tu plynne zglouy cryłtuła przełz łzyyā pannā maryā *PatKaz III* 111 (11); *TarDuch* A6v (7); wieczor zawždy okna otwieray na poł noczy/ aby wiatr z połnoczi twe miełzkanie przewiewāł *FalZioł* V 61v (103); *BielŻyw* 80 (80); *BielŻywGlab* 15; Czemu okołō vłt łā wargi. Odpo. Dla zakricia zębow, aby człowiek zębami nie fwiecił *GlabGad* Cv (50); *MiechGlab* 12 (13); *BierRozm* 11; *ZapWar 1536 nr 2492* (8); ni dla tze^{gō} inłzego rachunkow łe vczā iedno dla łwego pożytku/ aby chytrze łwego złupili bliźniego *KłosAlg* A4v (4); *KlerWes* A (2); Intende ad visitandas omnes gentes [...] Porułz łe miły panie aby nawieđzil włzythki pogany. Czulfz aby cie vznali *WróbŻołt* 58/21 (73); *WróbŻołtGlab* Av; *LibLeg* 7/8 (160); A czāłem bych rad miał łkrzydłā iāko gołābek ābych wyleciał łpołrotku tych złōłciwich ludzi *RejPs* 81v (176); *ComCrac* 16v (8); *RejRozpr* 12 (6); O Wernarze zełnal [...] iłch bil yachal do Cola aby Zydy byl zwiodl, iłł bi byly przyachaly i łzukno [...] othkupily *LibMal 1543/70* (27); *ConPiotr* 32v (6); *SeklWyzn* g3v (9); Szłam do sklepu ł [.] dziewkā łama A bych łzaty oglādała *RejJóz* G7v (29); *SeklKat* X3v (36); *RejRozm* 393; *RejKup* B (57); *RejKupSekl* a4 (4); Widzāc łloniowie lud on/ łciāgāli nofy łwoie āby ie k łobie przyciāgāli *HistAl* I2v (68); *HistAlHung* A2; *KromRozm I* A3v (8); Przeciwo mnie/ włzyłtko łię co kolwiek wniebie abo pod niebem ięłt/ łpiknęłō/ aby mi cięłzkołci zadāwałō *MurzHist* L3 (41); Abowięm niepołłāl bōg łyna łwe^{gō} na łwiat/ aby łādžil łwiat/ ale żeby byl łwiat/ zbawion przezeń [*Non enim misit ... ut iudicet mundum sed ut salvetur mundus per ipsum*] *MurzNT Ioann* 3/17 (65); *KromRozm II* c4v (33); *KromRozm III* Pv (37); *MrowPieł* 123 (3); Co aby teraz jeszcze lepiej umocnili, w konfesyji swej [...] jāsne napisali *Diar* 70 (54); *DiarDop* 99 (19); Pomni nā mię [*mierność*] łynu miły/ Aby cie nie vwodziły/ Słowā ludzi grubych z brzuchy *BielKom* E8 (19); [*rodzicy*] nych dzieci karzā nye iżeby ye zabili [...] āle āby łnich co dobrego mogłō vrosć *GliczKsiāż* G5 (83); ięłłz dam łen oczom mym āby wđdy odpoczynęły/ Powiekam moim wylpānie iłzby w tym łalu wytchnęły *LubPs* dd2v (141); nogi ięgo łłonā wodā nāmāzā/ potym kozę przywiodā [...] āby pięty onęgo złoczyńce liżālā *GroicPorz* iiv (78); *SeklPieł* 15v; przidał ięłtze więcey odpułtow āby tym więcey przybyłō pieniędzy *KrowObr* 78v (214); Vczony z blādā twarzā łiedzi nād kłięgāmi/ Aby potym łwych czāłow

vżył z rofkolzámí *RejWiz* 21 (103); [*Judyth*] profiła [...] áby iey dozwołono wnocy przededniem wychodzić precz/ ná modlitwę/ áby fie modliá Pánu Bogu [*ut daretur ei copia ... egrediendi foras ad orationem et deprecandi Dominum*] *Leop Iudith* 12/5 (407); Każełz mi ná Kázálnicę wleść/ ábym wołał y kazał *OrzList* b3v (11); *UstPraw* F2 (6); *KochZuz* A4 (3); *LeszczRzecz* A3(2); *RejFig* Aa5 (13); *RejZwierz* 121 (45); Zátucz fercce ludu tego/ á zátkay vřzy ich/ y zállep oczy ich/ áby fínadz nie widział oczymá fwemi/ á iżby nie fłyřzał vřzymá fwemi/ á żeby nie zrozumiał fercem fwem [*Impingua cor populi huius et aures eius adgrava et oculos eius claude, ne forte videat in oculis suis et in auribus suis audiat et corde suo intelligat*] *BibRadz Is* 6/10 (635); *BibRadzBaz* ktv; *Goski* 18; w táńcu komu nogę podmiátác/ áby fye potknął beřpiecznie táńcuiać *OrzRozm* K4 (26); Gdy [*król Władzislaw*] był w Przyřzowie/ áby fie nie zálegał w chorobie/ iechał do lálá áby fłowiká fłyřzał *BielKron* 387 (990); *BielKronCies* Mmmm3 (3); *GrzegRóżn* G2v (22); A iuř teraz przywykay pracy/ i nie wczáom/ Abyř fie mógl fřpofobić ku trudnieyřzim czáom *KochSat* Cv (2); *KochZg* A4 (2); *KwiatKsiąř* Dv (2); *Mącz* 356a (79); *MączLub*; *OrzQuin* O4 (20); *Prot* A2v; *SarnUzn* G4v (11); Włofy áby nie řiwiały rychło/ chronić fye trzebá wilgich á chłodnych pokármow *SienLek* 48 (81); *LeovPrzep* av; *RejAp* 83 (164); przyrodzenie lámo [...] náuczyło Mamki fřpiewác/ áby fřpiewániem dziećinny plácř tuliały *GórnDworz* H3 (98); *GrzepGeom* B2v (10); Przykřad ábyřmy czuli dla zdrády dyabelřkiey/ áby nas nie zdráďził *HistRzym* 96v; ty iutro tu przyďř/ ábychći fie zász vkazał/ á iżbychći przyřřle rzecřy ktore fie máia fřác powiedział *HistRzym* 127v (103); á wřdy Pan Bog z dobrotliwořći fřwoiey/ páfie ony nikkřemne řwirzátká fřwoie/ áby owřzem człowiek nędzny więřřą pociechę miał *RejPos* 81v (696); *RejPosWiecz*² 92v (8); *RejPosWiecz*³ 98 (8); Co áby řię iáľnię okazało/ w fřtworzeniu człowieká obáczyć mořeřz lepięy *BialKat* 108v (69); *BielSat* M4 (16); *Grzegřm* 54 (33); wnet fřad zágáiono/ Aby wrzędnie w tákich rzecřach pořtápio *HistLan* E (16); Co áby řie lepięy mogło pokázác/ od tego poczniemy co řie przez to fřowo [*matrimonium*] rozumie *KuczbKat* 250 (65); *RejZwierz* 160 (177); Gdy [...] ciágną [*Tatarowie*] ćicho fie fřkrádáia lály by ich nie obaczono/ áby Ludźi domá zálřawáli *BielSpr* 67v (84); *KochMon* 31 (5); bogoboyni/ áby fie chwałá Páńřka mnořyła/ fřugi kořćielne dochodámi fřufřnymi opátrowáli *WujJud* 230v (65); *WujJudConf* 260 (23); *KochList* 3; *RejPosRozpr* c4 (14); Ktore ábyřmy tym lepięy wyrozumieć mogli/ s pilnořćią ich pořřuchaymy *RejPosWstaw* 110v (39); vyrřeli wielki [...] pocřet ludu/ ktorzy nieřli drábiny y tarány/ áby wzięli zamek/ á iřzby ich dobyli [*portantes scalas et machinas ad capiendum munitionem et oppugnabant eos*] *BudBib* 1. *Mach* 5/30 (261); *HistHel* B3 (6); *MycPrz* I A3v; Więć pořáďzi chłopá z chábiną/ v przerwy áby kiwał/ mniema by fye to iego kiwánia Rybá bałá *Strum* K3v (7); *BialKaz* G3v (16); Mocen lepak Bog wřzelką ľáľkę obřitą vczynić ná was/ áby we wřzem zászdy [...] obřitowáľibyřćie do wřzey fřráwy dobrej [*Potens autem Deus omnem gratiam abundare facere in vos, ut ... abundetis in omne opus bonum*] *BudNT* 2. *Cor* 9/8 (109); *StryjWjaz* C2 (4); VCZEN. A czemuřz wřdy tákiego przypodobánia vřywa Pifarz ľiřtu tego? NAVCZYCIEL. Aby zálezil vřřawicřnořć nie fřkończonego ná źiemi ofiárownictwá Chriřřuřowego *CzechRozm* 35; Ale áby fie iuř czás długą przedmową nie trawil/ powiemći vmyřł fercá moiego *CzechRozm* 205v (189); *PaprPan* X4 (7); *KarnNap* E2v (34); podiałem řię tey máteryey piľác [...] Nieżeby inřzi wto lepięy y dořřátecřniey vřodzić niemogli/ ále ábym teř y ia z fřwey fřrony Rzeczypóřpolitey wtem vsłuřzył *ModrzBaz* 1 (145); *ModrzBazBud*

Vv (2); *ModrzBazStryj* IIv; *SkarJedn* 17 (68); *KochOdpr* D; drewniány łzkopiec zákryty (áby wodá niewyłtygáá) v dná przewierciány *Oczko* 15v (26); [źmija] wízy wziemię krije/ Aby niełuchác/ kiedy náuczony Czárownik nád nią zácnie rym nieplony *KochPs* 84 (26); chwyćcie fię kárności/ áby fię Pan nierozgniewał á wyście niepoginęli *SkarŻyw* 510; Dla tych którzy łtoią Iezu Chryłte/ áby w cię vwierzyli/ zlecź mu [...] tę rękę *SkarŻyw* 552(346); *KochTr* 20 (2); *MWilcHist* C (2); *StryjKron* 125 (33); *ZapKościel* 1582/29v (9); *CzechEp* 137 (148); *CzechEpPORz* xxv (2); *KochJez* B3v (2); Co ábych pokazał/ vmyłlyłem kilká sentency X. Arcybłkupich/ przedsię wziác *NiemObr* 82 (38); *KochEpit* A4; Stąpił we wsi do kárzmy/ áby fię ochłodził *KochFr* 134 (8); *GórnRozm* F2v (4); *KochBr* 152; *KochWz* 139; *KochMRot* B (2); *KochMuza* 28; *ReszPrz* 51 (19); [bractwa] ktore o więźniách ofobliwą pieczę y łtaranie máią/ áby mieli co ieść w więźieniu/ á żeby co prędzey z niego wyzwoleni byli *ReszHoz* 121 (11); *ReszList* 164 (17); *WerGośc* 204 (14); *WerKaz* 290 (9); *BielSen* 6 (2); *BielSjem* 40 (12); *KochPieś* 9v (2); Słac cię ná rozmáité wielkich Królów dwory/ Abyś wybiéral z ludzkich obyczáiów wzory *KochTarn* 73 (3); *PudłFr* 73 (2); [Przysięgę] wypełnił ludowi łwemu Abyłmy będąc z rękú nieprzyaciół náłzych wybáwieni/ Moglibyłmy łámemu łłuzyc *ArtKanc* A18 (78); Fálendyłzem przewáli Włółkie łukno drogie/ Aby chytrze łzaleli Polaki vbogie *BielRozm* 13 (6); *KmitaPsal* A2v; *KochWr* 36 (3); *KochWrJan* 18 (2); *PaprUp* K2 (8); W tym náłz Hetman/ áby łye rzecz łkońcyłá práwem/ Aby mu Bóg y ludzie słtáli łye łáłkáwem: Kazał w woýłku záwołác *ZawJeft* 12 (5); *ActReg* 4 (55); łudze abim ofłukał *Calep* 577a (7); gdy młocą/ tedy káždy ná łwá gromáde ma łłomę kłáść: áby poznác ktory źle wymłaca *GostGosp* 70 (47); *GrochKal* 27 (2); Co áby łie iáłniey okazał/ o pomierzániu ziemie godzi łie thu cokolwiek przypomnieć *Phil* P4 (22); *GórnTroas* 72 (6); *KochCn* B4v; *KochCzJan* A3 (3); *KochPij* C3; Cierniemeś koronowan/ ábył/ w cię wierzące/ W korony/ twej miłości przybierał/ gorące *GrabowSet* P4v (17); *KochAp* 9; *KochFrag* 42 (3); *OrzJan* 106 (36); *WyprPl* B4 (3); Modł fię zá námi łwięta łádwigo. *Responsio*. Abyłmy fię godnemi słtáli obietnic Chryłtułowych *LatHar* 422 (192); czás niełkrowity/ Aby łtał przed Sąđ Boży/ dał mu rok záwity *KołakCath* B3 (3); *KołakSzczęśl* C; Bog oycow náłzych obrał ciębie ábyś poznál wolá iego/ á iżbyś ogládał łpráwiedliwego [praeordinavit te ut cognosceres voluntatem eius et videres Iustum] *WujNT Act* 22/14 (760); *WysKaz* 20 (18); *JanNKar* D3 (9); *JanNKarOrz* F3v; Aby zgodá międy wlyłtkimi byłá chowáná/ vłtáwiamy: áby kmiećie/ ktorzy [...] vćiekáią/ gdy będą ználeżieni pánóm łwym [...] áby byli przywroceni *SarnStat* 663 (341); Ráczyłz fię [...] przyczynić zá mną/ áby mię tu nie raczył ośiérocác ná tym nędznym łwiećie/ żeby mi dał Aniołá łtróžá *SiebRozmyśl* K (38); *ZapMaz* IIG 97/90v; *GrabPospR* M4 (3); *KlonKr* F4v; *KmitaSpit* B2v (15); łzubienice budował/ áby conawięcey ludzi wywiełzono *PowodPr* 66 (30); Długo potrzebá młodemu milczeć/ áby dobrze mowić vmiál *SkarKaz* 42b (197); *VotSzl* A2v (3); mów po Polłku, áby zrozumiełi Náłzy, w czym twoi łłuchác cię niechcieli *CiekPotr* 3 (7); *CzahTr* E (14); *GosłCast* 6 (6); *PaxLiz* D (7); *SkarKazSej* 694a (62); *SkorWinsz* A3v; *SapEpit* A2v (2); *KlonWor* 39; *PudłDydo* A3 (4); *ZbyłPrzyg* A2 (4); *SzarzRyt* D4; *SzarzRyt/Szarz* ded v.

Powtórzenie spójników w tym samym zdania (34): a ... aby (3), aby ... aby (10), aby ... iżćiby, aby ... żeby (2), iż ... aby (17), iżby ... aby: rzekłem wám pirwey niżli łie łtalo/ iłz gdy łie to łtanie/ abyłcie wierzyli *OpecŻyw* 96v (2); *FalZioł* V 70; tak ma być pisano [...] aby gdy na sjem per appellationem

causa przydzie, aby się uznało, jeśli ci lepiej sentencyją ferowali, czyli ci *Diar* 94; *BibRadz Ioann* 14/3 (2); Taki znak [...] znamienuie [...] fkończenie oney łtrony [...] á tho dla tego/ áby gdy czego ná kwápliwósci łzukáć chcefz/ iżćiby wšytkiey kárty czytáć nietrzebá *SienLek* S; on łmok łtánáł przed oná niewiáftá ktora miała porodzić/ á gdyby porodziá áby požárł łyná iey *RejAp* 99; *GórnDworz* E2; mušifz [...] być vniżon [...] á potym áby duchownymi bogáctwy był powyšłłon *HistRzym* 128; przenáieli bárwierzá iego/ áby gdyžby go golił żeby mu gárdło vrznáł *HistRzym* 58 (2); [*na świat zstąpić raczył*] iżby/ ták iáko thu łam o tobie powiedáć raczy/ áby wšytkim łłużył *RejPos* 314 (14); vrádzili łthárfzy ná ratufzu/ połłáć do woylká do Hetmáná [...] iż iuz áby murow nieplował *RejZwierc* 154 (5); *BiałKaz* G4v; *SarnStat* 536; *PowodPr* 13.

Połączenia: »aby ... oto(-ć)« (6): co ábyš wiedziáł dowodnie/ otóc krótko powiém *Oczko* 29v; *CzechEp* 360; *LatHar* 264; *WujNT* 529; Lecz áby y z tey miary áduerłarze náłzy mieli ná zamiar/ oto im teraz pokażę *WysKaz* 33; *SiebRozmyśl* F3.

»aby ... tedy« (39): I aby się czas nie tracił [...] tedy my opowiedamy *WM Diar* 29 (2); *SienLek* 46v; Włzákož ábym ia porzákdu nie plował/ tedy ták powiedam *GórnDworz* C7; Ale ábych cie ták nie zániechał iáko błédnego/ tedyć powiém niektore podobieńłtwá *RejPos* 5v (2); *BiałKat* 303v; *KuczbKat* 170 (2); *CzechRozm* 252 (7); mowmy o łpráwiedliwósci: ktorey áby ludzie vżywáli/ tedy [...] zá onych dawnych czáłow/ Krole dobrze obyczáyne obieráno [*cuius fruendae causa ... olim bene morati reges constituti sunt*] *ModrzBaz* 18 (2); *GórnRozm* B2; áby fię pohámowáli od pijáńłtwá/ tedy Duch łwięty [...] ná pijánice ták dekret wydał *WerGość* 268; *OrzJan* 10; *WujNT* 305; *JanNKarGórn* Hv; Ale dogadzáiáć krótkoŃci, áby to *volumen* názbýt wielkié nie vrołło: tedy prołzę Czytelniku, ábyš przełtał ná tym co łie tu połóżyło *SarnStat* 1262 (14); *VotSzl* C4v (2).

»aby ... więc«: Drugiey áby nie poználi Więc iá ráytárká przezwáli *RejRozpr* Iv.

»a to, aby« (12): *FalZioł* V 68; Podniołł z gnoiu [...] Ato aby poładził iego z kxiážęty [*Ut collocet eum cum principibus*] *WróbZioł* 112/8 (3); *LubPs* gg2; około rány thá mášćią pomázuy [...] á to áby łye ogień nieprzyrzućił *SienLek* 146; *BiałKat* 246 (2); *KuczbKat* 5; *BudBib* Ez 14/11; *CzechRozm* 65; *SarnStat* 433. Cf »dlatego ... aby«.

»(a to, to, nie) dla tego (-ć, -ż)(...) aby, aby ... dla tego« (695 : 6): [*krolewna niebieska*] s kwapienijm łflá [...] dlá tego aby nie widziána wpołpółłtwie *OpecŻyw* 10v (12); atho dla thego then articvl vłtawyon. aby nyewiny za vynnego nyeczierpyal *MetrKor* 40/818 (3); *FalZioł* V 26 (5); *BielŻyw* 10 (4); *GlabGad* E7 (4); Omyię miedzy niewinnymi ręce moje [...] A to dla te⁸⁰ abych vłłifzáł głos chwały twey [*Lavabo inter innocentes manus meas... Ut audiam vocem laudis*] *WróbZioł* 25/7 (5); *LibLeg* 7/11 (8); wiznal yłch thu do poznanya dlya thego bill przifchethł abi konya kthorego mogli vwyelcz *LibMal* 1543/73v (6); *SeklWyzn* g3v (2); *SeklKat* Iv (10); *RejKupSekl* a3; *HistAl* E4 (3); *ZapWar* 1550 nr 2665; *MurzHist* Nv; *MurzNT* Mar 4/21 (4); *KromRozm* III H5 (3); *Diar* 70 (6); *DiarDop* 104 (6); *GliczKsiąž* O8v (19); *LubPs* Z6 (6); Tákíe cechowáníe ná złodzieioch dla thego bywa/ áby ie ludzie ználi *GroicPorz* kkv (8); Dla tego tedy Duch łwięty karze/ áby vzdrowił/ dla tego łłtzipie áby wytzyšćił/ dla tego łáie/ áby zbáwił/ dla tego zábija/ áby ożywił. *KrowObr* C4v (59); *Leop Prov* 6/30 (5); *OrzList* c; *BibRadz Gen* 46/34 (28); *OrzRozm* S4v; *BielKron* 194 (19); *GrzegRóżn* E3; *Finis aedificatae domus, usus*, Dla tego dóm zbudowano áby w nim miełzkano *Mącz* 127d (6);

SarnUzn D3v (2); *SienLek* 13 (5); *RejAp* 97v (4); ieden z náfzych [...] rad bárzo po Váfárku/ á długo chodzi: á to dla tego áby pokrył nieforemność nieiáką nog fwoich *GórnDworz* N5v (23); *GrzepGeom* K2v; *HistRzym* 29v (3); *RejPos* 17v (83); *RejPosWiecz*² 93v (4); *RejPosWiecz*³ 98v; *BiałKat* d2 (10); *HistLan* Ev (2); *KuczbKat* 180 (11); Boć dla tego Pan Bog oczy wyniofle dał/ ábyś nie tylko łobie ná pięty pátrzył/ ále iżbyś y vpátrował/ y rozmyflał [...] przyfzłe y przeminęłe rzeczy *RejZwierc* 153 (7); *BielSpr* 46 (4); *WujJud* 192 (10); *WujJudConf* 2v (4); *RejPosRozpr* c3v (3); *RejPosWstaw* 44 (3); *BudBib Prov* 7/14 (7); *MycPrz* II A2; *Strum* Fv (14); *BiałKaz* K4v (3); *BudNT Tit* 1/5 (6); *CzechRozm* 4v (19); *PapPan* Z4v; *KarnNap* F2 (5); *ModrzBaz* 113 (17); *ModrzBazBud* V; *SkarJedn* 383 (11); *Oczko* 21 (2); *SkarŻyw* 576 (32); *StryjKron* 175 (3); *ZapKościer* 35v; *CzechEp* 285 (8); To dla tego ták częfto powtarzam/ ábych wáfzytkie proftaczki [...] ná drogę náprowadzić mogł *NiemObr* 98 (15); *ReszPrz* 64 (3); *ReszList* 143 (2); *WerGość* 241 (4); boć ieft náfz Zbáwiiciel/ dla tegoć fię národził/ áby nas wyfwbodził *ArtKanc* C9v (4); *PapUp* C3v (3); *ActReg* 55 (7); *GostGosp* 34 (6); *Phil* L2 (2); *GrabowSet* T2v; *KochAp* 7; *OrzJan* 65 (3); *LatHar* 7 (10); *WujNT 2.Cor* 13/10 (21); *WysKaz* 9 (2); *JanNKar* E2; Aby tedy íprawy fádowné [...] mogli ínádniéy odpráfowác: dla tego [...] fkázuiemy *SarnStat* 42 (36); *SiebRozmyśl* F; *PowodPr* 12 (6); Do miáfłá ludzie fię kupiá dla tego: áby ieden z drugiego miał pomoc *SkarKaz* 633a (15); *CiekPotr* 41; *GosłCast* 51 (3); *SkarKazSej* 669a (3). Cf *Powtórzenie spójników*.

»k(u) temu (...) aby« (17): *RejJóz* A2v; Niezboźni (mowi) ktemu aby mieli fádzić/ niepowftaná/ ale żeby byli fádzięni *MurzHist* S3v; *Diar* 25; *LubPs* cc3; *GroicPorz* ii3v; *KrowObr* 181v (2); *BibRadz 2.Mach* 15/5; *RejPos* 109v; *RejZwierc* 119v; *BielSpr* 40v; przeftał od grzechu: ku temu áby iuż nie požádlifwofciam ludzkim/ ále woley Bożey [...] żył *RejPosWstaw* [21³]v (2); *CzechRozm* 260v; Ale kczemu to mowie? Atoli ktemu/ ábyfmy widzieli/ że to rzeczy fá íákoby domowi náfzi nieprzyiáciele [*Sed quorsurn haec? Ut videamus hos esse quasi hostes*] *ModrzBaz* 7; *WujNT 2.Cor* 8/6; *SarnStat* 482.

»(nie) na to(-ć, -ż) (...) aby; aby... na to« (132 : 1): anyely nato ítworzeny aby ízpyeuayącz chwalyly boga *PatKaz II* 81v; *RejKup* m2 v; *Diar* 54 (2); *GliczKsiąż* L6; Słóńce áby w dzyeń íwyećilo ná to ye przełóżył *LubPs* dd5 (3); *KrowObr* 132v (2); *RejWiz* 161 (4); *Leop Ioann* 18/37 (3); *KochZuz* A3v; *LeszczRzecz* A5v; I ná thożećcie nas tu wezwáli ábyfćie nam pobráli máiętnoći náfze [*Num ut possideret nos vocastis nos, numquid non?*] *BibRadz Iudic* 14/15 (3); *Mącz* 336d; *OrzQuin* Mv; *RejAp* 1; *RejPos* 100v (11); *GrzegŚm* 5; *HistLan* Ev; *RejZwierc* 154 (7); *WujJud* 185 (5); *WujJudConf* 141; *RejPosWstaw* 22; *BudBib Esth* 14/8; *BudNT 1.Ioann* 3/8; *CzechRozm* 30 (8); *ModrzBaz* 136 (3); *SkarJedn* 18 (4); *Oczko* 24v; *SkarŻyw* 36 (9); *StryjKron* 275; Bo nie ná to fá Chriftyánie wezwáni/ áby drugich prześládowali [...] ále/ áby [...] przez Chriftulá Bogu [...] ofiáry ofiárowáli *CzechEp* 101 (9); *NiemObr* 35 (7); *WerGość* 212; *OrzJan* 59; *LatHar* 732; *KołakSzczęśl* C; *WujNT* 324 (19); *SarnStat* 64 (3); Nie nátoć P. Bog dał Káplany ábo żywność ich/ áby fámi łobá [...] nieprzyiácioły woiowáli *PowodPr* 59 (2); *SkarKaz* 638b (2); *CiekPotr* 75 (2); *SkarKazSej* 664b (3); *ZbylPrzyg* B2v.

»od tego ... aby« (2): yáko koćcioły od tego fą/ áby wnich kazano *GliczKsiąż* L; od tego P. Bog rodzice dáie/ áby z nich [*dziattek*] fklónnoći złe [...] wykorzeniáli *SkarKaz* 420a.

»(a to, nie) prze(z)to(-ć, -ż) (...) aby; aby ... przeto« (217 : 17): przetoć go Pan kupił/ Aby on moim mężem był *BierEz* B3v (2); *OpecŻyw* 54v (10); *OpecŻywList* C2; *PatKaz I* 14v; *PatKaz II* 84v (3);

[szczuka] gdy sie wygikrzy/ tham z tąd idzie czo może na głębiey y nadaley/ á to przeto aby iey dzieci nie gabały *FalZioł* IV 37a (2); [*Demokrytus*] łobie kazał oczi wylupić, przeto aby mógł dowcipniey o mądrości myślić *BielŻyw* 65 (8); *BielŻywGlab* 12; *GlabGad* B8 (15); *LibLeg* 10/66; *GliczKsiąż* B5v (3); Ktore tumulty áby w Mieyńkich Sądziech niebyły/ przeto ty porządki záchowywáią *GroicPorz* i4 (2); áby domy fwoie bogáćili [...] przefto sie [...] s Herbow wylitzáią *KrowObr* 124v (8); *RejWiz* 174 (4); *Leop Ez* 21/4 (6); *RejZwierz* A2; *BibRadz 2.Par* 32/4 (2); *OrzRozm* L4v (3); przetoć mię Weneći y Papielz Siluius pośláli ktobie/ áby fwoie woýfká z ich złączýł *BielKron* 254 (18); *GrzegRóżn* Fv; *KwiatKsiąż* K (2); *OrzQuin* G3v (3); *SarnUzn* A2v; *RejAp* 125v; *GórnDworz* C8v (6); á przetożem y przyiał/ ábych twą mądrość słyfał *HistRzym* 9 (5); *RejPos* 231 (13); *RejPosWiecz*² 92; *BiałKat* 203v (5); *KuczbKat* 250 (5); *RejZwierc* 239b (5); *BielSpr* 67v; *WujJud* 206v (11); *WujJudConf* 157; *RejPosWstaw* [21²]v; *BudBib Tob* 11/9 (2); *Strum* A4; *BudNT* a3v (2); *CzechRozm* 87v (5); *ModrzBaz* 22v (6); *SkarJedn* 180 (3); *Oczko* 1v; *SkarŻyw* 3 (11); *StryjKron* 380; *CzechEp* 361 (4); *KochFr* 47; *BielSen* 11; Przeto Bog dał ięzyki/ ábyfmy mowiły/ Przeto głowę z rozumem/ ábyfmy rádziły *BielSjem* 11 (2); *ArtKanc* B6v (2); *BielRozm* 8; *ActReg* 42; *Phil* Q (2); A iesliż koniom wędzidlá w gęby wpráwuiemy przeto áby nam poślufzne były/ wśytko ich ciáło obracamy [*frena in ora mittimus ad consentiendum nobis*] *WujNT Iac* 3/3 (23); *SarnStat* 938 (4); *GrabPospR* L4; *SkarKaz* 417a (3); *SkarKazSej* 690a.

»temu, aby«: Czemu? Temu/ ábym pod tym przymiérzem doftał źemie Węgierfkiey *OrzJan* 114.

»tym umysłem [szyk zmienny] (...) aby; tym sposobem, aby; w ten obyczaj, aby« (12 : 4 : 3): wyrzawfchy [...] szathi na Gorze rozwyefchone, wlyaff na gorą thym vmyflem aby kofsulie pobral *LibMal* 1546/112v (2); *KromRozm II* f3v (3); runęli sie na nye vmyflem tym/ áby ye byli pobili *GliczKsiąż* H7; *GroicPorz* kk2v (3); *KrowObr* 82; vpomináiąc go [*Dawida*] áby łobie mężnie poczýnał [...] á to w ten obyczaj/ áby iáko zginął od Filiftyńfkich *BielKron* 65v; *Mącz* 343c; *CzechRozm* 261v (2); fyná iego fędzią vczynił: tym fpołobem/ áby pátrząc ná onę oycowfką [korę [*na sędzieckiej stolicy*] ftrzegł fie [*ea lege atque omine, ut ... caveret*] *ModrzBaz* 88v; *SkarJedn* 271; *Phil* N4; *WujNT* 470 (2).

Konstrukcja składniowa: nie aby ..., ale (14): *Diar* 54; oznáymuiąc iż idzie do niebá nie áby tám fam krolował/ ále iżby fzedł przed fwoiemi *BibRadz* 59v marg; *BiałKat* 66; *BudNT Ioann* 6/38; *CzechRozm* 71v; *CzechEp* 18 (2); *GórnRozm* E2v; *OrzJan* 83; *LatHar* 555; A toć mowię ku pożytkowi wáfzemu/ nie ábym ná was śidło wrzucił/ ále ku temu co ieft poczćiwego *WujNT 1.Cor* 7/35; *JanNKar* A2 (3).

nie tylko (...) aby..., ale (6): *GliczKsiąż* G7v; powiáda/ iż sie obrocił nie tylko áby ftyfzał/ ále áby widział kto nań woła *RejAp* 12v; *Oczko* 21; *Paprup* K; iż wam dárowano ieft dla Chriftułá/ nie tylko ábyście weń wierzyli/ ále iżbyście teź dla niego ćierpieli [*non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini*] *WujNT Philipp* 1/29 (2).

Przysłowie: iáko ieft oná piękna powieść: Nie dla tego żyw ábyś iadł ále dla tego iedz ábyś żył [*Esse oportet ut vivas, non vivere, ut edas*] *ModrzBaz* 10v.

Cf I. 6. A.

a. *Pozornie celowe, o treści ujętej ironicznie lub sprzecznej z oczekiwaną; ut Vulg* (20) : Czemużmy wyfzli z Egiptu/ ábyfmy záginęli ná pułzczey? [*Quare egressi sumus ex Aegypto?*] *Leop Num* 11/20

(3); Czemużem wyłzedł z żywotá ábych ogládał pracą y boleść/ á iżby dni moje ftrawione były w pořromoceniu? [*Ut quid iam de vulva egressus sum, ut viderem laborem et dolorem et deficerent in pudore dies mei?*] *BibRadz Ier* 20/18; Przebiegłem wiele rzeczy rozumem/ chcąc náleść mądrość y rozum/ ábych poznał nielitość/ błazná *BielKron* 81 (2); obálone rzeczy z nowu buduią/ áby fię potym obáliły *GrzegRóżn* H2v; *GrzegŚm* 2; Albo ony niepotrzebne kieliszki/ łwieczniczki [...] ktorých leżą pełne kąty/ czekáiąc pogánńskich rąk/ áby fię w nich rořkochály á opłokály *RejZwierc* 186v (4); *ReszPrz* 110; *OrzJan* 82; *WujNT* 43 (2); *SkarKaz* 551a.

Połączenie: »dla tego (...) aby« (3): Podobno nie było grobow w Egypćcie/ dla tegoś nas wywiódł ábyfmy pomárli na puřczy [*ideo tulisti nos ut moreamur in solitudine*] *Leop Ex* 14/11; *GórńDworz* Dd2v; A więcefmy my ná woynie polegli dla tego/ áby cořmy gárdłem dořtáli/to wam okrutnik Turecki dla wálżęgo próznovánia [...] wydrżęc ma? *OrzJan* 17.

b. *Wprowadza zdania podrzędne celowe z odcieniem przyczynowym, zwykle zaprzeczone 'żeby'; (non) quod* *Modrz, ut Vulg* (449) : Może [*grać*] y w karty/ ale nie o pieniądzą/ aby potym przegrawły: nie miał fię o czo łmucić *FalZioł* V 66 (2); *BielŻyw* 139 (8); Czemu głowa nie ieřt tak mięřfiřta iako inřze członki. Odpo. Aby tak inřzyin członkom nie ciężała *GlabGad* B3v (2); *BierRozm* 25; Odpowieday głupiemu podług ięgo głupóći/ áby go niemiano zá mądrego [*bibl: Prov* 26/5] *March*³ V5v; *RejPs* 63 (2); Powynien vrząd takowy grzech karac Aby nas pan bog nie karał *SeklKat* K4v (4); Mnie nieboraczke wygnali. Abych im nieprześkadzała *RejKup* d7; bali fię przez on mořt przeřć/ áby fię łáncuchy nie połamály *HistAl* E3v; *KromRozm I* A3; *MurzHist* Hv (7); Nie łádzćie/ abyřćie niebyli łádzęni [*Ne iudicate, ut non iudicemini*] *MurzNT Matth* 7/1 (4); *GliczKsiąż* O2 (2); *LubPs* O4v; *KrowObr* 72v (6); *RejWiz* 80; *Leop Num* 6/7 (6); *OrzList* f2 (2); Nie poddáy názbýt myřli twej żonie/ áby nie wzięła gory nád mocą twoią [*ut ascendat ipsa super animam tuam*] *BibRadz Eccli* 9/2 (16); *BielKron* 262 (31); *KochSat* B2v; *Mącz* 284d (3); *SarnUzn* E; *SienLek* T4v; *LeovPrzep* H3 (2); řwiętego fię Sebeřtianá boiřz ábyř powietrzem nie zdechł *RejAp* 154v (5); niechcę práwi ták wielką řummę thego kupić/ ábych záłował *GórńDworz* Aa8v (15); *HistRzym* 11 (3); *RejPos* 52 (8); *BiałKat* 293v (3); *KuczbKat* 310 (3); *RejZwierc* 31 (9); *BielSpr* 3v; Bo wřzelki który źle czyni [...] nienawidzi řwiátořći/ áby fię nie okazały fáłřzywe [...] vczynki ięgo *WujJud* 158v (5); *RejPosRozpr* c; *BudBib Esth* 14/10 (24); *BiałKaz* B4v (2); *BudNT Matth* 26/5; *CzechRozm* 66v (5); *ModrzBaz* 8 (12); *SkarJedn* 186 (6); *KochOdpr* B4v (2); wárzyć fye ięy [*wody z cieplic*] nie godzi/ áby párá z nięy [...] nie wyřłá *Oczko* 26 (3); *KochPs* 86 (2); ktorých [*pluskiew*] on mogąc zbyć niechćiał/ áby fię ná mále wřęřzey ćierpliwořći vczył *SkarŻyw* 29 (52); *StryjKron* 416 (5); *CzechEp* 38 (12); *NiemObr* 114 (3); *KochFr* 21; *KochWz* 141; *ReszList* 156; *WerGořc* 258 (2); *WerKaz* 287; *PaprUp* D2; *ActReg* 167; Stárego łługi z iedną winą nie gárdzić/ áby nowotnego ze dwiemá nie dořtał *GostGosp* 1 (8); *Phil* E3; *GrabowSet* V2; *LatHar* 133 (7); Łázarz vmárł: y radem temu dla was (ábyřćie wierzyli) iżem tám nie był [*propter vost ut credatis*] *WujNT Ioann* 11/15 (57); *WysKaz* 12 (2); *SarnStat* 378 (9); *SiebRozmyřl* K2; *GrabPospR* K4; *KmitaSpit* C5 (2); *PowodPr* 39 (2); Nie obżeray fię/ mowi Pan/ áby cię twárdy řen nie zmorzył/ á do czuynořći ábyř řpofobnieyřzy zořtawał *SkarKaz* 7b (16); *GostCast* 48 (2); *SkarKazSej* 661a (4); *PudłDydo* A4v.

Połączenia: »(nie) dlatego (...) aby« (18): *FalZioł* III 34a; A dla tego zaden mądry kucharz pieczyłtego nie kole nożem aby iufzicza nie wyciekała *GlabGad* H3; *KromRozm I* A2v; *KromRozm II* i3; *GroicPorz* S3v; *BielKron* 53v; Podobno tho dla tego áby trzech Bogow nie wczynił/ przeto woli żadnego nie zołtháwić *GrzegRóżn* E2; *SarnUzn* C3; *RejAp* 110v; dom pyękny zmurować kazał/ iáko dla wiela inych dobrych przyczyn/ ták teź dla tego/ áby [...] miał mieyfce/ gdzieby postronne ludzi [...] czćić mógl *GórnDworz* B6v (5); *SkarŻyw* 338 (3); *SarnStat* 972.

»dla tej przyczyny, aby; z tej przyczyny ... aby« (1 : 1): s they przyczyny mnimam niechćiał żony poiąć v postronnych Krolow [...] áby inszych obyczáiw y wiáry nie miáła *BielKron* 429v; dla tey przyczyny/ aby wiedzieli żywi [*donec cognoscant viventes*] że Pánem nawyźfzy w krolełtwie człowieczem *BudBib Dan* 4/14.

»(nie) prze(z)to(ż) (...) aby« (14): *MiechGlab* 51; *GroicPorz* h; Nie chćiałem tego przeto w kąćie zámilczeć/ áby fie tych złá przygodá [...] drudzy karáli *BielKron* 334; *OrzQuin* C4; *RejAp* 96v; *GórnDworz* L3v; iufz dziś prawdy nie śmieią mowić/ przeto áby pokoy mieli *HistRzym* 110 (2); *MycPrz* II C4; *SkarŻyw* 160 (4); *StryjKron* 787. Cf »dlatego ... aby«.

B. *Wprowadza zdania podrzędne przyczynowe, zwykle przy zaprzeczonym zdaniu głównym 'żeby' (10):* ieft náfzych dofić miedzy imi [*Cyganami*] łotrow/ co teź chronią fie robot/ áby fie im ták zdáło poććiwiey kráść *BielKron* 262.

Połączenia: »nie dla tego, aby ..., ale«: O Krolu wielkim w Afryce [...] my go zowiemy Pop Jan/ nie dla tego áby był Káplánem iákim/ ále iż fie ná słowie omylamy *BielKron* 462.

»nie w ten sposob, aby..., ale«: Vczynili to [*wyrok śmierci za przepiórki*] oni święći Sędźziowie/ nie w ten fpořob/ áby przepiórki w ták wielkiey wadze v nich były [*non quod coturnices tanti faciendas esse putarent*]/ ále iż to rozumieli być złego fercá znákiem *ModrzBaz* 13v.

»nie przeto (...), aby..., ale (lecz)« (7): nie przeto pytał aby niewiedzial/ ale by fluffnie odpowiedziál *OpecŻyw* 75; *RejZwierz* 33v; *BiałKat* 351; párticulária o káždéy chorobie wyrázić/ rzecz nád miárę trudna: nie prze to áby choroby/ y ich włáfności/ nam wiadomé nie były [...] lecz iż w káždéy chorobie przyfádá iáka być muři/ náturze pácyentá [...] włáfna *Oczko* 25 (2); *SkarŻyw* 472; *ActReg* 19.

C. *Wprowadza zdania podrzędne skutkowe 'aaby, żeby, że', z odcieniem sposobu 'jakby, jakoby' (najczęściej w połączeniu „tak ... aby”); ut Mącz, Vulg (2036):* *OpecŻyw* 100v; *PatKaz* III 135v; *FalZioł* V 114v (13); *BielŻyw* 92; *GlabGad* I8v (2); Po czemu ma fzynkować 1. kwartę aby 8. zło. zyłkał *KłosAlg* G (5); niech będą zeřmoceni y zagina. Aby vznali iż tobie imię ieft pan [*ut cognoscant quia nomen tibi dominus*] *WróbŻołt* 82/19 (5); *LibLeg* 11/56v (6); *RejPs* 51v (30); *RejRozpr* E3; Radřzey mię iufz day domęczyć Abych żywa nie zołtała *RejJóz* H6 (4); *SeklKat* M3v (3); *RejKup* y4v (7); *HistAl* M5v; *KromRozm I* I4 (2); wízelki ktory patrzy na niewiałtę aby iéi požádál/ iufz z nią popełnił cudzołóřstwo na sércu fwoiém [*omnis conspiciens mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam*] *MurzNT Matth* 5/28; *KromRozm III* B6 (2); *Diar* 95 (3); *DiarDop* 112; *GliczKsiąż* K8v; Niech fye im zácmią oczy ich áby nye widzyeli *LubPs* Qv (10); *GroicPorz* z3v (12); *KrowObr* 203v (46); *RejWiz* 22v (19); kto zgrzeřzył/ ten/ czyli rodzicy iego/ áby fie ślepym národził? [*quis peceavit ... ut caecus nasceretur?*] *Leop*) *Ioann* 9/2 (59); *OrzList* gv; *RejZwierz* 42 (2); Niechać wřtáná ręce ich od roboty áby nie byłá dokończóná [*Debilitabuntur manus eorum ab*

opere et non fiet] *BibRadz* 2.Ezdr 6/9 (98); *OrzRozm* P2v (10); *BielKron* 66v (117); *GrzegRóżn* M3v (2); Wypifanie [...] rzeczy zupełne [...] ale wždy tak iżeby wżifitka naturá/ y włańność rzeczy była olięgniona [...] aby nic niezbywáło ani też niedoftawáło *Mqcz* 127d (19); *OrzQuin* T4; *SienLek* 94v (19); *RejAp* 91 (29); *GórnDworz* T5 (18); plác/ cztery łokcie ná szérzã/ á ósm ná dłużã/ tak żeby dwie á dwie łronie náprzećiwko łobie były równé/ y kąty téż aby były profité. *GrzepGeom* F2 (3); *HistRzym* 114 (12); *RejPos* 49v (174); *RejPosWiecz*² 92v; *BiałKat* 126 (6); *BielSat* I4v (2); *GrzegŚm* 8 (3); prawie nigdy się o męce swoiey z Apoštoły nierozmawiał/ aby też o zmartwychwstaniu mówić niemiał. *KuczbKat* 260 (7); trzeba pilnować aby się dobrze zawlokło/ aby brył iefli może być nie wiele było. *RejZwierc* 109v (59); prosili aby się spráwiono/ aby z gotową spráwą szli. *BielSpr* 42 (17); *WujJud* 90 (15); *WujJudConf* 243 (7); *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [21v³] (4); odmień się aby nie poznano żeś ty żoná Iarowehamowá [*muta te, et non cognoscant quod sis uxor Iarobham*] *BudBib* 1.Reg [3.Reg] 14/2 (50); *HistHel* A; *MycPrz* II B3v (2); *Strum* K3v (10); *BiałKaz* A4v (7); *BudNT* *Rom* 15/13 (14); *StryjWjaz* A2; *CzechRozm* 211 (22); *PapPrPan* F3; maśz vgruntowác serce twoie/ abyś niczego się nielekáł *KarnNap* E2v (7); [*ubodzy*] máią być opátrzeni/ aby y domy pośpolite były im poštánowane/ y wżelkie potrzeby do żywności należące aby im dawano. *ModrzBaz* 37v (41); *SkarJedn* 152 (20); tak ciáło opátrzył/ iákoby z pełném á bárzo plugáwém do wód tych nieieździł: ale aby wyczyłczóné [...] było *Oczko* 24 (13); *KochPs* 13 (25); wynidz od niego dyable/ aby on zdrow był. *SkarŻyw* 457 (49); *MWilkHist* I3v; *StryjKron* 597 (4); *ZapKości* 35v; *CzechEp* 116 (17); *KochJez* A4v; *NiemObr* 84 (15); *KochFr* 52 (3); *GórnRozm* Fv; *KochMuza* 26; *KochSz* C; *ReszPrz* 10 (2); *ReszList* 192 (3); *WerGość* 209 (2); *BielSen* 16; *ArtKanc* K18 (42); *PapUp* L3 (5); racz wń zemną zniesc consilia sua, abych wiedział mentem wń *ActReg* 115 (17); Ná żniwá á ná sprzątanie siáná/ tak się ma łączić y gotowác *Vrzędnik* [...] iákoby to w pogodę naprzod/ potym aby się nie przeštało sprzátanáł *GostGosp* 158 (49); *GrochKal* 17; *Phil* B2 (4); *GrabowSet* P3v (4); *KochFrag* 30; *OrzJan* 100 (6); *WyprPl* C2v; *LatHar* 102 (110); Rozwiąźcie go/ y puśćcie aby szedł [*sinite abire*] *WujNT* *Ioann* 11/44 (105); *JanNKar* C3v; które to załtawy/ dárowánia [...] nikczemné czynimy/ odzywamy/ niłczymy aby żadnéy mocy niemiały *SarnStat* 1102 (57); *SiebRozmyśl* B3v (13); *GrabPospR* Nv (2); *PowodPr* 81 (2); *SkarKaz* 84b (30); *CzahTr* B3 (2); Pánie/ wyrwi go łam z trwogi/ Aby wżedł kaźni frogiey. *GośtCast* 54; *SkarKazSej* 677b (14).

Powtórzenie spójników w tym samym zdaniu (5): a ... aby, aby ... aby (3), iż ... aby: *RejPos* 194v; pilnieyła [*od tego, czym by się oczy napasty*] dáleko czymby się umył nápálł/ náciełzył/ á w nadobney spráwie/ á w wczćiwych poštępkoch aby się y spráwił y poštánowił *RejZwierc* 20v; tedy się zmowił z Gromádã/ iż iutro kiedy będę oddawał pobor aby nie było iedno łto pogłowia we wśi *RejZwierc* 39 (3); [*łasce*] pomagáiąc: tak/ aby gdy Pan Bog dotyka sercá ludzkiego [...] aby y łam człowiek nie do końcá nic nieczył *WujJud* 95.

Połączenia: »aby (...) tak« [*w tym samym zdaniu*] (39): nie oddalay się próffę odemnie abyś mie tak nieoftáwił nędznego *RejPs* 58 (2); *ConPiotr* 32; łam łyn poddan będzie onemu który mu poddał wżyfłthkie rzeczy/ aby tak był Bog wżyfłtkim we wżyfłthkich rzeczach [*ut sit Deus omnia in omnibus*] *Leop* 1.Cor 15/28 (3); Y poniołá karánie [...] Aby thák dom Izráelłki iuz dálej nie obłádzáł się odemnie/ á iżby się więcej nie ołzpećił [*ut non errent ultra domus Israëł non euntes post me et non*

polluantur] *BibRadz Ez* 14/11 (2); *RejAp* 134v; *RejPos* 60; *RejZwierc* 263v; *RejPosWstaw* [110²] (4); *BudBib Esth* 14/9; *CzechRozm* 182 (3); *KarnNap* F4; pohámować ie wędzidłý/ áby ták y łobie y drugim źle nieczynili [*ne vel sibi vel aliis malum darent*] *ModrzBaz* 71v (2); *ModrzBazBud* VI; *SkarŻyw* [237]; *CzechEp* 54 (2); nie[práwiedliwość znaczną/ pokrowcem zmyflone^{go} iákie^{go} práwá nákrýć [...] áby ták nie wřzyfcy [...] krzywdy obaczyć mogli *NiemObr* 65 (2); *ArtKanc* M17v (2); *GostGosp* 90; *LatHar* 352 (3); *WujNT* 392 (2); *SarnStat* 4 (2); *SkarKaz* 280b.

»aby ... tak« [*w różnych zdaniach*] (2): fzalony rozumie o czymże to rádziřz/ Abyř miał być wiecznie żyw/ ták fie ná to łádziřz *RejWiz* 21v; *SkarŻyw* 142.

»(...) a tak, aby« (7): aby chmiel był dobrze vwarzon. Piwo aby do czyřthych [...] beczek było lano. A tak aby było we wřzem dobrze řprawiono *FalZioł V* 64v (2); *RejPs* 30v (2); *Diar* 94; *HistRzym* 19; řkázuiemy/ áby [...] do Práwá pořpolitego vciekáli fie kmiećie/ y inni którzy fie řkárzą: á ták áby od Práwá káždému obroná byłá powinna *SarnStat* 157.

»tak (tako, takżeć) (...) aby« [*w różnych zdaniach*] (309): Czo řzie řhrankw a placzw dothicze then [...] bandzye vkazan [...] thak aby kazdy řznych vyedzyal gdye vdzielan bandzye *MetrKor* 26/62v; *BierEz* K (3); *OpecŻyw* [80v]; *PatKaz II* 45v; *PatKaz III* 94v; řkray ie [*płuca liszki*] thak, aby fie řztuki iedna drugiey dzierżała *FalZioł V* 95 (3); *FalZiołUng V* 119; Tak przyiacielem bądź aby fie nieprzyiacielem być niebał *BielŻyw* 107 (12); *MiechGlab* 87; Day to aby vřtali grzeřznici z řwiata/ y złořnici tak aby nie byli [*iniqui ita ut non sint*] *WróbŻořt* 103/35 (2); *WróbŻořtGlab* A3; *RejPs* 38 (14); *ComCrac* 12v (2); *ConPiotr* 31; *Rejřóz* Q2 (4); *LibLeg* 11/166 (4); *SeklKat* L; *RejRozm* 405; *RejKup* aa3 (7); *HistAl* E6 (2); *MurzHist* S2v; *KromRozm III* N6; *Diar* 77 (6); będącie WM temu tak zabiegać, aby się i prze to sjem ten nie rozjeřdżał *DiarDop* 112 (3); Ták řpořobił bog wřzelkie řtworzenie/ Aby miało řwoie rozmierzenie *BielKom* F8v; *GliczKsiąż* D2v (4); *LubPs* S2v (2); *GroicPorz* A4v (3); *KrowObr* 114v (7); *RejWiz* 38 (2); *Leop* B4v (5); *RejFig* Dd8; řáłkę przez ktorą ták řłuzmy Bogu/ ábyřmy řię iemu podobáli [*per quam serviamus grate Deo*] *BibRadz Hebr* 12/28 (9); to był ták řpořobił potomkom twym/ áby řtárřzy brát rządził/ á młodřzy go řłucháli *BielKron* 339v (16); *GrzegRóżn* B3 (2); *Mącz* 243a; *OrzQuin* H4; *Prot* D3; *SienLek* 112 (2); *RejAp* 152v (2); *GórnDworz* Bb3 (6); *Linea* nie prořta ieft/ ktorá nie idźie ták od Punktá do Punktá/ áby řye nie miałá ná řtronę wnieřć *GrzegGeom* C2 (8); *RejPos* 330 (19); *Grzegřm* 46; *HistLan* C3 (3); *KuczbKat* 410 (8); thu łobie poćichu rzkomo řzepcą/ ále thák áby przedřię pan řłyřzał *RejZwierc* 50v (9); *WujJud* 105 (2); *WujJudConf* 129v; *RejPosWstaw* [21v²] (2); *Strum* E3 (2); *CzechRozm* 5 (7); *PapřPan* Hh2; *KarnNap* Gv; ták ie pogodzono/ áby ieden drugiego przeřořił [*ita inter eos composita est, ut uterque ... veniam precarentur*] *ModrzBaz* 61 (17); *SkarJedn* 105 (4); *Oczko* 16 (7); *SkarŻyw* 429 (7); *KochTr* 23; *CzechEp* x3v; *NiemObr* 56 (5); *KochFr* 121; *WisznTr* 3; *BielSjem* 30; *ArtKanc* F10v (3); *KochWr* 38; *PapřUp* Iv; *ActReg* 5v (8); *Calep* 943a; A ták fie řtárřć/ áby řiac conarániey *GostGosp* 64 (9); *Phil* G4v; *GórnTroas* 18; *OrzJan* 49 (2); *LatHar* 92 (6); *WujNT* 391 (5); *JanNKarKoch* E3v; *SarnStat* 278 (19); *GrabPospř* M3; *SkarKaz* 549a (2).

»tym(że) obyczajem (...) aby« (2): v Grekow/ byli Vrzędnicy [...] tym obyczáiem rozdźieleni w woyfcze/ áby s nich káždy řwe^{go} vrzędu był pilen. *BielSpr* 29; *SkarJedn* 61.

»tym sposobem (...) aby; w ten sposób (...) aby« (12 : 5): dni także odłączenia jego poświęci Pánu [...] wfiákoż w then ípofoab áby dni pierwfié wniwecz ísły [*ita tamen ut dies priores irriti fiant*] *Leop Num* 6/12; *BibRadz* I 3b; *Mącz* 368b; *KuczbKat* 50; *ModrzBaz* 59; *SkarŻyw* 542 (2); *StryjKron* 457 (2); *CzechEp* 35; *WerKaz* 290; [żywota] tym ípofoabem vzywác kazano: Aby go człowiek gotów zázwdy był położyć *KochTarn* 76; *ActReg* 156; *Phil* R2; *SarnStat* 297.

Cf I. 6. C.

a. *Wprowadza zdania podrzędne skutkowe z odcieniem modalnym irrealnym, przy zaprzeczonym zd. głównym (27)* : Niemogą nigdy Thatarzy ípokoyni być aby poíthronnych íáfiadow nie gabali *MiechGlab* 32; A gdy íe zátoczy który/ nie vpádnie áby íe ftúkł/ ábowiem pan [...] pomoże iemu *RejPs* 55v; to być niemoże/ áby to niebyło z wielką ízkodą/ y včílkiem wízego krześciiaństwą *BielKron* 221; Non possum pati quin tibi caput demulceam, Nie zdzierzę íe ábych íi nie miał w łep nátluc *Mącz* 284a (2); *RejZwierc* 109v (6); [krolowie starodawni] żadnego dnia nieopuścili/ áby czegokolwiek czytác niemieli *ModrzBaz* [16]; *Oczko* 38; *KochPs* 105; *SkarŻyw* A4 przedm; nigdy [rzeczpospolita atenińska] człeká zacnego scírpieć nie mogła/ áby go o zdrowie przypráwić nie miała *Phil* K4; *SkarKaz* 82a.

Połączenia: »tak ... aby« (3): Nie będą thák budowác/ áby tám miał iny mieífkác [*Non aedificabunt et alius habitabit*] *Leop Is* 65/22; *ModrzBaz* 23; Zaden kmiotowic ták íię nie vrodził/ áby [...] mátká go we zlobie z beítyami położyć miała *SkarKaz* 489b.

»nie w ten obyczaj, aby; nie tym obyczajem ..., aby; żadnym obyczajem ..., aby« (2 : 1 : 1): dáry wezmę nie w ten obyczaj ábych íe miał oddác/ bo niemam czym *BielKron* 250v (2); Nullo modo introire possum quin viderent me, Zadnym obyczajem nie mogę wniść áby mie nie vizrzel *Mącz* 342a (2).

»(nie) tym sposobem, aby; w ten sposób, aby« (2 : 1): *CzechRozm* 217; Nie tobie od Bogá nieieft dano w ten ípofoab/ ábyś íię ztąd wnośic miał [*Nihil datum est tibi a Deo, ut efferaris animo*] *ModrzBaz* 58 (2).

b. *Pozornie skutkowe, o treści wyrażającej konieczne następstwo, współistnienie dwu zjawisk nie tworzących związku przyczynowego (5)* : niemoże íe nigdy oczuć w noczy/ áby nie ílyszála wymyíloney muzyki *Górndworz* Bb4; [figura] żadna nie może mieć równych kątów/ áby nie miała téż przy tym mieć y ítron równych *GrzepGeom* D3; *RejPos* 262; práwie nigdy íe o męce twoiey z Apoítoły nierozmawiał/ áby téż o zmartwychwítaniu mowic niemiał *KuczbKat* 50; *KochPieś* 28.

c. *Skutkowo-pytajne, treść zdania głównego wyraża niewystarczającą przyczynę dla skutku zawartego w zdania pobocznym; ut Vulg, quod PolAnt (16)* : A tzo wđdy złégo vczynil/ abych go vkrzyżowál? *OpecŻyw* 129v (2); któżem ía íeft/ ábym mu miał odpowiedác/ á że bym miał mowic [...] kniemu? [*quantus ergo sum ego, ut respondeam ei*] *Leop Iob* 9/14 (7); Coż íeft Abimelech ábyímy mu íłużyć mieli? [*Quis est Abimelech, quod serviamus ei?*] *BibRadz Iudic* 9/38 (2); *BielKron* 79v; kto tákí íeft áby tho zwyciężyć miał? *RejZwierc* 170; któżem ía/ ábych ízedł do Fáraóná [*Quis sum, quod vadam ad Parhoh*] *BudBib Ex* 3/11; *SkarŻyw* 479 (2).

D. *Wprowadza zdania podrzędne stopnia i miary 'żeby' także z odcieniem modalnym irrealnym, przy zaprzeczonym zd. głównym (187)* : wíyp kadzidla tartego/ mirri czarney/ ale aby mirri było wíęczy

niżli kadzidla *FalZioł* V 112 (9); *GliczKsiąż* D; *KrowObr* 116; *RejWiz* 110v (2); niemogło być bez łzkody/ áby ich tám niemialo co poginąc [!] gdy łie ná drugą łtronę Dunaiá przepráwiáli *BielKron* 315 (4); *GrzegRóżn* F2; *SienLek* 121 (2); *RejAp* 81 v; *GórnDworz* I4v; *RejPos* 314 (4); *RejZwierc* 155; A iellize z to mocy mieć nie będzie ábyć złe vczynił *BudBib Eccli* 19/25; Nie trzebá iey [ryby] wiecéy [!] pufzczác/ ieno thylko áby w pełni Staw był. *Strum* P4v (2); *ModrzBaz* 120; *SkarŻyw* 16; *ArtKanc* A16; *LatHar* 193 (2); *WujNT Matth* 7/5 (2); *SarnStat* 10; *SiebRozmysł* C2; *SkarKaz* 273.

Powtórzenie spójników w tym samym zdania (4): *aby ... aby, iż ... aby* (3): możelzli téfz być tak okrutny/ aby twoich namileifzych džiátek/ aby żonki ofierociałyi niezaplakáł *MurzHist* N; Izali może być thák łrogi ociec zyemłki/ iż/ gdy go prósi dzyecie łiego o chleb/ áby mu [...] dáł kámién *RejPos* 354v (3).

Połączenia: »(nie) tak (takci, tako) ... aby« (144): *BielŻyw* 119; ich [*niewiaśł*] natura nie iest tak dołthateczna aby wilgothy takowe miała wzgorę podnolić *GlabGad* 05; *WróbŻołt* 31/5; A łnadz nieiełt żadny ták trudny ięzyk áni żadne ták łprołne pogáńłtwo áby nieprzyłłlo ku práwey wiadomolci tákich łpraw twoich *RejPs* 27 (4); *RejJóz* Ev (2); *RejKup* Pv (4); *MurzHist* N; *MurzNT* 126; Nye tákci łácne ku wyrozumeny pílmo łwyęte/ áby ye káždy myáł rozumyeć. *KromRozm II* n4; *Diar* 61 (2); *DiarDop* 118; *GliczKsiąż* C2v; *RejWiz* 130v (5); *Leop 2.Reg* 19/35; *RejFig* Ee3v; *BibRadz I* 278v *marg* (3); nie iest ták krolowa głupia áby dáłá Krolełtwo zá Siedmigrockie Woiewodztwo *BielKron* 311v (2); *GrzegRóżn* F2; *Mącz* 342a (2); *OrzQuin* D2v (2); oliwy wléy thák wielé/ áby łye łklenicá nápełniłá *SienLek* 160v (2); *GórnDworz* Bb5v; *GrzepGeom* N3v; nigdy żaden od wiekow nie był łlychan ták vpádł/ áby go on kyedy przyiác nie miał/ á żeby go odepchnáł od miłofierdzya łwoyego łwiętego *RejPos* 167v (15); *BiałKat* 323v (3); *KuczKat* 85 (2); A nie może ták drogo żadney rzeczy cenić/ Aby Polak nie kupił *RejZwierc* 243v (9); wola ludzka z wolney łstálá [!] łie niewolnicá. *Cathol.* Nie ták niewolnicá/ áby iuz nie inłze^{go} iedno grzechu chćieć niemiałá. *WujJud* 66 (7); *RejPosRozpr* b4; *Strum* P4; *BiałKaz* K2v (2); *CzechRozm* 119v; ludzie nigdy nie mogá być ták łwiętołliwi [...] áby łię zgołá żadnego wyłłepku nigdy dopułcić nie mieli [*nihil in rebus humanis adeo sanctum esse ... quod homines a vitiis prorsus vindicare possit*] *ModrzBaz* 6 (8); *SkarJedn* 346 (3); wodę ták mierno mieć ćieplá trzebá/ iákoby łye głowá niezápaliłá/ ále áby łye łkórá [...] zágrzałá *Oczko* 16 (8); *KochPs* 160 (2); *SkarŻyw* 305 (3); *StryjKron* 562; *NiemObr* 33 (2); *KochDz* 109; *Paprup* D3; *ZawJeft* 25; niestraciłem tak serca, abych y powinowactwa y dawney przyiáźni, zapamiętac miał *ActReg* 55 (3); *GostGospSieb* x4v; *Phil* B2 (2); *KochFrag* 30; *OrzJan* 129 (2); *LatHar* 155; *WujNT Matth* 15/33 (3); *SarnStat* 465 (5); *SiebRozmysł* D4v (3); *GrabPospR* M2; *SkarKaz* 548a (2); *VotSzl* A2v; *CiekPotr* 23; *CzahTr* G4v; *SkarKazSej* 664a (3). *Cf Powtórzenia spójników.*

»taki ... aby« (2): Ani náuki/ áni wymowy tákiey. w tobie czuie [!] ábych temu dołyc mógl vczynić. *BiałKaz* H2; *SkarJedn* 67.

»tyle ... aby« (2): tyle w człowieku Rozumu nie máłz/ áby w tákim wieku Rzeczom rádzic mógl *GrabowSet* E4 (2).

Cf I. 6. C.

E. *Wprowadza zdania podrzędne przyzwolone 'choćby, gdyby nawet'; etiamsi, et si Vulg (40)* : Liłzká iey odpowiediáłá [...] Aby mi miał [ogon] zádek wrwác/ Niechcę go ia nikomu dáć *BierEz* R2v;

Panie nigdy fie ciebie niezaprę aby mi téż vmrzetz s tobą [*Choćby mi téż z tobą przyszło umrzeć Wuj, Etiamsi oportuerit me mori tecum Matth 26/35*] *OpecŻyw* 97v (2); *PatKaz III* 123; *KromRozm III* K8 (3); Aby theż y rodzili/ pobiye co namillfe żywotá ich [*quod et si genuerint, interficiam*] *Leop Os* 9/16 (3); Aby miał zginąć/ niechce uftąpić nikomu *KochSat* A4v; *RejAp* 66v; *RejPos* 352v (5); *BiałKat* 166 (2); Niezwykłem nie nigdy Bez rády wáfzey czynić: ábych téż zwykł kiedy [...] w tey íprawie [...] bych niechciał *KochOdpr* B3 (3); Co áby ná wzrok nie ták [...] przyznác fy to musí *Oczko* 5 (2); *SkarŻyw* 412; *BielRozm* 25; Mów/ niedbam/ ábym zaráz tużę vmrzéc miáká *GoslCast* 29.

Połączenia: »aby ... ale«: áby dobrze Amurat nam wiarę ftrzymał/ ále iego fyn [...] thakież iego rycerze drapieżni nigdyby iey nam nieftrzymáli *BielKron* 248v.

»aby ... jeszcze«: áby ie kto fiał iefzczęby fie ich ták wiele nie náplodziło *BielKron* 294.

»aby (też) ... przedsie« (5): Aby fie téż rofpalili iáko ogień [...] przed fie imię páńskie miawfły ia ná pomoc oni wezmą pomfę nád fobą *RejPs* 173v; *KromRozm II* s3v; Aby téż oná zápamiętála/ ia przedfie nie zápamiętam ciebie [*Et si Ma oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui*] *Leop Is* 49/15 (2); *KuczbKat* 375.

»aby ... tedy (jednak)« (4): dla tego grofza do íacramentu go niedopufci abi krwawimy łzami plakał tedy mu go nie odpufczy *SeklKat* Z2v; *RejPos* 322v; ábyś ich téż ládził niewieźić co do Stáwu/ tedy káždy wyleźie *Strum* Q2; *KochWr* 19.

»aby téż ... wszak(oż)« (2): aby też vyącz czyalo bylo nyeoczyfzcyono wfzakořch duřa yako fzwytlořcz *PatKaz I* 17v; aby téż żadny niewieźiał, ani żadny [!] pogorřenia miał, wfzak téż y dla fwey duře niema zle czynić *BielŻyw* 165.

F. Wprowadza zdania podrzędne warunkowe z odcieniem czasowym 'jeśliby, gdyby'; si Mącz (160) : Abych miał wylicząc wfzytek/ Ktory ięzyk ma pożytek: Byłoby to bárzo trudno *BierEz* Dv (5); *BierRozm* 27; niebędzie go ftrách/ áby co gdy fobie íprzećiwne⁶⁰ vflyřiał. *RejPs* 167 (7); *LibLeg* 11/11v (3); *RejRozpr* F; *RejJóz* F5 (4); Mam ná fobie wiele grzechow: A bys mi ale ípholgował [...] Vczynylbys mi iako brat. *RejKup* f2v (5); Rád ci bych iá zaiřté abych mógl w Bogu nadzieię mieć/ ale niemogę *MurzHist* K3 (3); *Diar* 82 (2); *DiarDop* 105; *GliczKsiqz* N4; *KrowObr* 147 (2); *RejWiz* 115 (5); *RejZwierz* 57; Abyście tu dziś v mnie zořtáli/ y wyprądz kazáli/ mam prze was wino dobre *OrzRozm* Lv (3); ábych wam miał łotrowřkie páraty powiádać ná nie kthorychem řwiádom/ czáfuby mi niedořtało. *BielKron* 244 (16); *KochSat* A3v; Mirabar hoc si sic abiret, Dźiw mi było áby to ták miało przeminąć *Mącz* 223c (2); *OrzQuin* Yv (3); A by fie thu o tym piřmá [...] wieřć miały/ co fie záfwdy wiernym á co niewiernym dzieła/ y pioráby nie řtáło *RejAp* 61v (4); nierowno bym wolał/ widzieć [...] iż thá ktorey řłużę s řerczá mię miłuię [...] / niź ábych miał hoynie mieć wfzytko to/ co bych iedno chciał/ á nád iey wola *GórnDworz* Bb4v (8); áby go byli nieobronili řludzy/ vmorzył by go [pies] był *HistRzym* 44; *RejPos* 139v; *BielSat* N; *Grzegřm* 4; *RejZwierc* 17v (16); *BielSpr* 61 (5); *RejPosRozpr* c3v; *HistHel* Av; *BiałKaz* I2v; *CzechRozm* 76v (3); *PaprPan* L2 (3); *ModrzBaz* 74v (5); *ModrzBazBud* VI; *SkarJedn* 380; *Oczko* A4 (2); *SkarŻyw* 582 (3); *CzechEp* 312 (2); *NiemObr* 65 (2); *GórnRozm* Cv; názybt vbóřtwá nieznác w domu moim/ Aby mi więćey trzebá/ vfam w Bogu řwoim *KochPieř* 37; *PaprUp* E2v (3); *ActReg* 131 (4); *GostGosp* 14 (3); *GostGospSieb* x3; *Phil* E2; *GórnTroas* 64; *OrzJan* 59; *LatHar* 691 (2); *WujNT* 2.Cor 11/16 (4); *SkarKaz* 381a; *PowodPr* 80; *GoslCast* 46.

Powtórzenie spójników w tym samym zdania (2): aby ... aby, aby ... iżby: RejPos 284; AZażby to nie lepsza była chwałą Páńńkiey zwirzchności [...] áby ty niepotrzebne kropidlá/ kádzidlá [...] ktore fínadz chowamy ná wípomożenie nieprzyiacielowi [...] iżby to było obroczone ná odkupienie tey niewinney krwie RejZwierc 186v.

Połączenia: »aby ... już [z con], już [z con] ... aby« (3 : 1): aby nye była ta odwłoka/ iuż bychmy byli drugá raz przyiechali HistJóz C4v; RejWiz 136 (2); iużby go mufiał iáki wftyd w oczy kłóć [...] áby miał ftárość fwą podać ná iákie wżeteczne á złe obyczáie RejZwierc 143v.

»aby ... tedy« (8): Abys mie też odepchnacz chciał Tedyz będę y fwiadky miał RejKup Dd; KromRozm I L; Aby też dobrze Yan tego był nie piłał/ tedy rzecz to lámá okázuye KromRozm II d3 (2); RejPos 142v; KuczbKat 300; RejZwierc 152 (2).

»aby ... to«: áby iefcze y ow co ránił mał [!] dáć zá to gárdło/ to Rzeczpołpolita miáfto iednego Syná Koronnego/ dwuby ftraćilá GórnRozm E3.

Przysłowie [?]: A iáko ftára przypowieść ieft/ Iż nie byłby wefoł vbogi/ áby niemiał donieść bogátemu/ gdy mu fie czo ołobnego przytrefi RejPos 243.

Cf I. 6. B.

a. *Wprowadza zdania podrzędne wyrażające jedyny, konieczny warunek 'chybaby, chyba żeby' (2) : iáko to trudny węzeł ieft [dwie ma panom służyć: bogactwu i Bogu]/ á iáko ten kres trudno kto przeskoczyć ma/ áby był práwie vbogim w duchu RejPos 264; máło mądremu po wymownych fłowiech/ thylko áby fie w nich tranki á fyropki prawdziwe á cnotliwe zamykály RejZwierc 85.*

2. Wprowadza zdania dopełnieniowe (13327) :

A. *Wprowadza zdania dopełnieniowe z odcieniami modalnymi optatywnym i imperatywnym, po vb timendi i prohibendi z odc. modalno-potencjalnym (12005) :*

a. *Z odcieniem modalnym optatywnym, wyrażające pragnienie, obawę 'aby, żeby'; ut Vulg (5532) : ftaramy sie y othem myślime, aby takowa náffa czeladz nam na prziffle czasi pośluffnieiffá [...] beła ListRzeż; BierRaj 20 (2); wżákeś ślubilá Aby mię ztąd wyzwoliłá BierEz H3v (16); Iezus odpowiedziál/ Iż Abrám ocietz wałś/ radowál fie aby widziál dzień moy [bibl: exultavit ut videret diem meum Ioann 8/56] OpecŻyw 64v (52); ForCnR Ev (3); ForCnRWiet Av; MetrKor 38/501 (2); PatKaz III 130v (18); ZapWar 1528 nr 2458 (8); KlerPow 4 (2); to flufze na pieczy mieć/ aby fie nie kwapili krwie pufzczać/ á iżby fie gim to nie widziála rzecz leda iaka FalZioł V 73v (25); [gamratka znamienita] nie mogła go nato żadną miarą przywieć aby iá miał poznać BielŻyw 99 (27); BielŻywGlab nlb 15 (8); przecz mężowie [...] pilno tego ftrzegá, aby białe głowy píma fie nie wczyli GlabGad A2 (6); MiechGlab 19 (3); BierRozm 20; LibLeg 7/11 (138); KlerWes A2; wżytki zwierzęta od ciebie miły panie czekaią aby im dał pokarm czału flufznego [expectant ut des] WróbŻołt 103/27 (12); WróbŻołtGlab A5v; RejPs 206 (137); ComCrac 11 (13); ConPiotr 34v (4); RejRozpr Av (5); LibMal 1546/113 (5); SeklWyzn f4 (15); RejJóz G5v (19); To też mamy mieć na bacnoſcy abyfmi niewiele mowyli gdi fię modlym SeklKat T3 (6); Panie niegodno wprzykriczie Moie/ aby Boftwo twoye. Miało wnić pod moi przybithek [bibl: non sum dignus, ut intres Matth 8/8] RejKup m6 (25); RejKupSekl a5 (3); HistAl E8v (19); HistAlHUng A2; KromRozm I I2 (10); MurzHist E4v (23); niegodnem go aby był Mełzjalzem rozumiełi MurzNT 48v (24); MurzOrt B; KromRozm II p3 (8);*

KromRozm III M7v (11); Diar 26 (66); DiarDop 117 (31); BielKron B3v (4); GliczKsiąz I5v (127); Nye da nigdy nodze twey áby vpásć myáá *LubPs cc2v (53);* Sędzia ma tego pilnie przyftrzegáć/ áby źli byli karáni: zábyegáiąc temu/ áby fye złóć nie mnożyła ná Swiećie *GroicPorz e4v (50); KrowObr B4 (60); RejWiz 18 (63);* Co chcefz żebymći vczynił? Tedy on rzekł: Pánie ábym widział [*Domine ut videam*] *Leop Luc 18/41 (75); OrzList f4v (9); UstPraw A2 (5); KochZuz A4v; LeszczRzecz A3 (4);* rádábych widziáá/ Abych cie też wždy kiedy w fwoim domku miáá *RejFig Aa4v (9); RejZwierz 40v (22); BibRadz Luc 13/24 (112); Goski A3; boy fye áby ćię nieziađł wilk z láá *OrzRozm H3 (34);* zámknęli to w rádzie/ áby ćiągnęli do Eczechu *BielKron 309 (265); GrzegRóżn B2v (35); KochSat C (2); KwiatKsiąz C3 (2);* Zásłużył áby mu kiyem dano *Mqcz 141c (158);* káżdą rzecz o któręy mówić chcefz/ tego potrzebuie: naprzód/ áżebyś imię iey zrozumiał: potym/ ábyś náturę iey poznał *OrzQuin H3 (21); Prot D4 (4); SarnUzn H6; SienLek 129 (26); LeovPrzep F4v (5); RejAp 157v (43);* kto miłuię/ ftára fie vprzeymie/ áby go było przezć miłowáć/ y ftrzeże thego pilnie/ żeby zá czym niethrefnym nie przyfzedł we złe mnimánie *GórnDworz Bb6v (244); HistRzym 5 (27);* włyfcy tego byli bárzo pilni/ áby go byli w iákiey omyłce podchwyćili. *RejPos 225 (461); RejPosWiecz² 92 (3); RejPosWiecz³ 98 (6); BialKat 28v (23);* Iuż fie nie mogę odiać ábych nie plákáá *BielSat Hv (6); GrzegŚm 37 (9); HistLan E (10); KuczbKat 400 (45);* czego áni pies [...] áni żadne źwirzę nie vczyni/ áby miáło źrzcć kiedy mu fie niechcze. *RejZwierz 59v; Nadobniefcie vrádzili/ Abychmy w niewoli byli *RejZwierz 234b (152);* odpoczyń ná mieyfcu fłufznym/ ftrzegáć tego/ áby koń twoy nie był fpracowan *BielSpr 16v (27); KochMon 22; WujJud 89v (50);* czekáć ma káždy áby go wezwano *WujJudConf 146 (22); KochList 3; RejPosRozpr b3v (7); RejPosWstaw 44 (42); BudBib 1.Par 22/12 (32); MycPrz II A; ftrzeż thego/ ábyś tám żadnéy infzýy Ryby nie fadzał/ y żeby theż fkáđkolwiek Wodá do nich nie przyfzłá. *Strum P (28);* Wlýfytkořmy [...] mawiáli: Giniem áby nie zgináć [!] ták fie nie ftaráli. *WierKróc A4v; BialKaz D3v (13);* oto idzie áby práwdá mieyfce miáá. *BudNT c4v przedm (25); [Bog] tego po nas chce ábyřmy drogámi iego chodzili *CzechRozm 38v (61); PaprPan K3v (24); KarnNap A3 (15);* To też trzebá pilnie opátrzyć/ áby od proznovánia nie znikczemnieli vbodzy/ ále káždyby niech robił to co może [*ne ocio prorsus contabescant pauperes, sed quod ... id laboret*] *ModrzBaz [38v] (261);* Radby złodziey to ftánowił [...] áby Woytá y Burmiřtrzá dáley nigdy nie było *SkarJedn 298 (56); KochOdpr A3v (4);* Dwie rzeczy mię przywiodły [...] ábym tu w Ruři bęđáć/ o Cieplicách piáá *Oczko A2 (30); Calag 250b; KochPs 73 (9);* W kazániu niedbał áby go zá vczonego miano *SkarŻyw 292 marg (221);* Niemcom fzło áby łupy odbili/ Litwie záś áby ich y lámi fiebie w ziemi nieprzyacielfkiew obronili *StryjKron 442 (19); ZapKościer 1582/40v (4); CzechEp 38 (37); CzechEpPORz x4 (4);* Iście w tym fię nie kocham/ ábych fię miáł ná czyię fławę puřczáć *NiemObr 66 (63); KochFr 98 (5); GórnRozm B2 (2); KlonŻal A4 (2); KochBr 151; Stánęło ná tym/ áby gráć przeřtáli *KochSz Cv; KochWz 137 (3); ReszPrz 76 (11); ReszHoz 124 (8); ReszList 173 (6); WerGořc 210 (11); WerKaz 306 (4); BielSen 12 (2); BielSjem 21 (7);* Niedbam áby ziemné fkáły/ Po mym grániu táncováły *KochPieř 33 (5); KochPam 86; Tá tego lámá godná/ by fye iey kłániáli [...] Tá godna/ áby fczęřćie w ręku fwoich miáá *PudłFr 71 (9);* YAkóř vmyřliá/ ábyř Panná bylá/ ćiebie Bog záchowa *ArtKanc A8v (27); BielRozm 32 (3); KochWr 41 (7);* o niegodni tel takowego abi fiedziec miáł ná ftolku ich [*senatorów*] *PaprUp C3 (22); ZawJeřt 21 (10); ActReg 39 (77);* Vrzędnik******

ma przyglądać/ áby kárčzmy bez piwá nie bywáły *GostGosp* 136 (79); *GrochKal* 10; *Phil* D2 (17); *KochCn* B3v (2); *GrabowSet* Bv (17); *KochFrag* 20 (6); *OrzJan* 23 (54); *WyprPl* C2; *LatHar* 350 (178); *KolakCath* C2; *KolakSzczęśl* B2v (2); Mało mię nie námowifz ábych był Chrześciáninem [*in modico suades me christianum fieri*] *WujNT Act* 26/28 (279); *WysKaz* 38 (8); *JanNKar* Cv (15); *JanNKarKoch* F3 (2); ludzie ftárzy przeftérrezáli tego áby *luxus* pohámowan był, á żeby z cudzych kráiów do nas przeniešión nie był. *SarnStat* 294 (389); *SiebRozmyśl* E (14); Iáko Rycerftwo do tego przywiešć/ áby ármatę mieli do boiu potrzebná *GrabPospR* Kv (13); *KlonKr* B4; *KmitaSpit* A4 (5); *PowodPr* 33 (23); *SkarKaz* 3b (77); *VotSzl* C4v (7); ábym ci vrágał, mam zárzecz nieftużną. *CiekPotr* 36 (18); *CzahTr* [D2b] (14); *GosłCast* 38 (6); *PaxLiz* C2 (3); *SkarKazSej* 661b (19); *SkorWinsz* A3v; *SapEpit* B4 (2); *KlonWor* 4; *PudłDydo* B5v (2); *ZbylPrzyg* A2 (2); *SzarzRyt* B (3); *SzarzRyt*/Szarz *ded* (2).

Powtórzenie spójników w tym samym zdaniu (20): *aby ... aby* (15), *aby ... iżeby*, *aby ... żeby* (3), *iz ... aby*: *PatKaz III* 90v; by było daleko lepiej by k temu mogła baba przydz *aby* takowe dziecię ktore fie nogami vkaże/ iżeby ie zafię w żywoth matki wetkała *FalZioł* V 21a (2); *HistAl* H3v; *Diar* 74; Závždym to miał y mam v liebie moi miłi rycerze/ iz ty páńftwá ktorych moi przodkowie ftwámi weftpołek [...] doftawáli/ ábych ie ftpołu ftwámi dzierżał *BielKron* 254v (2); *RejPos* 327; modłac się [...] áby káždy/ ktory vffa iemu/ żeby nie zginął *BiałKat* 21v; *RejPosWstaw* [110³]; *SkarŻyw* 271; chcemy áby wedle zwyczáiu źiemie náftzý/ y według praw ciężko áby był karan *SarnStat* 629 (8); *PowodPr* 78.

Konstrukcje składniowe (14): *nierzkąc, aby ... ale* (5); *nierzkąc, aby ... lecz* (2); *nierzkąc, aby ... owšem*: *RejKup* bb4v; oni *nierzkąc* *aby* nam co w ták wielkiéy pracy pomoc mieli/ ale owftzem teraz fámiż prácam náftzym fá głównymi nieprzýciáioły *BibRadz* I 5 (2); *KuczbKat* 40; *Strum* 54; Tedy tám Dániel nie rzkąc/ áby miał być poftużny dekretowi [...] owftzem iefzczé/ áby to iáfnie pokazał/ iz Bogá wiécey nád dekret vrzędowy miłował *CzechRozm* 252 (3)

.... *nierzkąc, aby* (6): *Diar* 88; *BibRadz* II 90c; to ia ftobie/ zá iednę pomoc poczytác będę/ *nierzkąc* áby mię to obrázác miáło *GórnDworz* V3; *KuczbKat* 235; ia y rozumem ogárnąć/ y ięzykiem wymowić nie mogę: *nierzkąc* ábych kiedy páná moie⁸⁰ ták ś. w poczet ftwoy położyć myślił *CzechEp* 338; *OrzJan* 125.

Konstrukcje eliptyczne (3): Bo on o to nie niedba áby ftpráwiedliwie/ Kiloby fie doftáło czáfem y fáłftzywie *RejWiz* 75; wiele ich o tym tylko myftlá/ y o to sie ftáráią/ áby bogáctwá/ áby pieniádze/ áby wielkie y obfite imienie zoftáwili dziecióm *KuczbKat* 310; Rozum tego pożąda áby co nieftochybnie/ áby co nie zmyftlnie/ álbo co nie zdrádlíwie było czýniono *KolakSzczęśl* C4v.

Przysłowie: dogadzáiąc temu/ áby y wilk był ftyt y báran cał zoftał *GrabPospR* Nv.

Cf I. 6. D. a.

b. *Wprowadza zdania dopełnieniowe o modalnym zabarwieniu imperatywnym, wyrażające rozkaz, usilną prośbę, przymus 'niechby, oby, żeby'; ut Mącz, utinam Vulg (6473)*: profzily fha náft pokornymy prozbamy abyftz my ym dworw náftwego poftprziely a dozwołyly. *MetrKor* 26/62 (11); *BierRaj* 17 (10); Xánt [...] Ezopowi roftkazał/ Aby pyłzny obiad ftpráwiał. *BierEz* Ev (41); rzeczy *aby* to kamienié bylo chlebē [*bibl: dic ut lapides isti panes fiant Matth 4/3*] *OpecŻyw* 37v (69); *OpecŻywSandR* 3v (2); *ForCnR* B4v (17); *PatKaz I* 18 (2); *PatKaz II* 50v (3); *PatKaz III* 146v (6); *ZapWar* 1528 nr 2457 (16);

mowił ym a byście fyę nie gnyewali wdrodze *HistJóz* E (2); *KlerPow* [5]; *TarDuch* D (5); *FalZioł* V 114v (16); waruy fie aby bogatym fie nie ftał nie fprawiedliwie *BielŻyw* 4 (54); *MiechGlab* 71 (17); *KlerWes* A2 (2); bandzieff ych odnałł zandal y profzil aby nam przyałzny braczką Cefarfką yednały *LibLeg* 7/36 (251); W thym pieniu prorok [...] prorokuie y żada aby fie nad nimi pan bog pomścił aby ie ftracił/ aby ie zefromocił *WróbŻołt* cc6; Niechay będą zefromoceni á day aby wftali ktorzy włączaią dufzy moiey [*Confundantur et deficiant detrahentes animae meae*] *WróbŻołt* 70/13; Day tho miły panie aby błyy [!] rządzone drogi moiey [*Utinam dirigantur viae meae*] *WróbŻołt* 118/5 (70); *RejPs* 178v (126); thego zalvyą y dla pana Boga profchą abi my tho przepuściz raczil. *ZapMaz* VS 2/335; *ComCrac* 11 (3); *LibMal* 1543/72 (44); *RejRozpr* K4 (2); *SeklWyzn* 4v (3); Krol fám ku mnie frodze pię Abych pułcił podczálzego *RejJóz* Kv (10); Pamyętay abys dzyeń fwięti fwięcił. *SeklKat* B2 (46); Chryftus rożkazuje Połłowi aby milczenie vczinił. Wywołay Połłe milczenie [...] Połłe woła abi wnet wfłici fluchali. *RejKup* y8 (26); *RejKupSekl* a6v; vkazał fie biskupowi Aniol boży mowiac/ nie lękay fie ále áby nátychmiast przychędożył vlce mieyskie/ á bronny otworz *HistAl* Cv (107); *KromRozm I* N3 (9); poczęli zwielkiemi proźbami nalęgác/ aby fobie/ i żonce i dźiatkám fwoim [...] źle i niesławy nieczynił *MurzHist* D (45); *MurzNT Matth* 14/22 (31); *KromRozm II* e3v (16); *KromRozm III* P2 (28); *MrowPieś* 6/122 (2); Prosiemy [...] prze dobre każdego własne, aby się też takież ku spolney obronie gotowali, a iżby się z nami okazowali. *Diar* 77 (67); *DiarDop* 114 (18); *BielKom* F4v (4); rádzi y rofkázuye/ áby dla friyerftwá y nyerządności káždy fwą włafną żonę myał. *GliczKsiąż* Pv (30); wftawicźnie wołaiącz áby nas Pan rátował/ áby fie nád námi zmiłował/ áby nas ciefzył *LubPs* T2 marg (68); *GroicPorz* 11v (21); *SeklPieś* 6v (2); fámii nierádzi o Kryftufie mowicie/ y innym ludziom/ áby niemowili/ zákázuięcie. *KrowObr* 66v (182); *RejWiz* 9v (23); *Leop Num* 32/5 (90); *OrzList* e4 (10); *UstPraw* E (9); *LeszczRzecz* A3; *RejFig* Ee (8); PRaczkę węglarz námawiał/ áby z nim miefzkála *RejZwierz* 121v (20); *BibRadz Act* 27/42 (179); *OrzRozm* Pv (21); powiedziála [...] co iey [św. Stanisław] rofkazał/ áby ciáło moie z tych kątow niepoczefnych ná zamek Krákowłki [biskup] przeniołł *BielKron* 349v (1127); Do ktorego grodu/ ábyś ty [...] wefpołek z námi ftánał/ tegoć vprzeymem fercem życzymy. *GrzegRóżn* A3 (6); Dic ut maturet, Rzekni mu áby fie połpiefzał *Mqcz* 211d (46); Krółowi pińmo przykázuię [...] áżeby fřebrá áni złotá nie zbięrał/ to ięft áby łákomym nie był. *OrzQuin* T2v (17); *Prot* D3 (7); *SarnUzn* A3 (3); *SienLek* 12v (8); *LeopPrzep* E2v (5); Dawid wołał profząc/ ábyś mię moy miły Pánie nie wymázował s kfiąg żywotá *RejAp* 51 (118); páni [...] nápiála do niego liłt/ profząc lámentliwemi fłowy/ áby ná kilká dni do niey fie wrocił *Górndworz* Cc8v (59); Z tym fyę W.M. łálce poruczam/ z któręy áby mię W. M. nie raczył opuśczać/ bárzo profzę. *GrzepGeom* B3v (3); bogowie daycie to áby nigdy nic niemiał/ áby ięgo zázwdy nędzá á płotá pothykála/ y áby nigdy węfoł niebył. *HistRzym* 16v; Thedy on rycerz żadał iey áby z nią fwą woła vczynił. *HistRzym* 107v (81); *RejPos* 12v (369); *RejPosWiecz²* 92v (2); *RejPosWiecz³* 99 (2); *BialKat* 83v (28); A ták was vpominam chudzi brácia mili/ Abyście proflym trunkiem nigdy nie gárdźili. *BielSat* C (2); *GrzegŚm* 45 (9); Profzę prze Bog ábyś mi wftykiego przebaczył *HistLan* C4 (9); *KuczbKat* 430 (48); A tego pilnie ftrzeż áby gębá nigdy przed miefzkkiem wzawod nie wyfkákowała *RejZwierc* 35v (118); *BielSpr* 60 (18); *WujJud* 55v (48); *WujJudConf* 29 (16); *KochList* 2; *RejPosRozpr* c3 (3); *RejPosWstaw* 22v (11); Izali żadaiać żadam śmierci niezbożnego [...] Izali nie áby fię wrocił

zdrog twoich á żył? [*Nonne si aversus fuerit a viis suis et vivet?*] *BudBib Ez* 18/23 (60); *HistHel Bv*; Tedy chłopóm zápowie/ áby nikómu inżemu nie przedawali. *Strum P3v* (13); *BiałKaz C* (20); *BudNT Luc* 7/37 (37); Naprzod profić go małz o to/ áby on sam Zbor fwoy budował [...] potym żeby cię y z inżymi wiernymi nie opuśczał *CzechRozm* 203v (60); *PaprPan Ee4v* (4); *KarnNap A4v* (15); *ModrzBaz* 24v (63); *SkarJedn* 182 (56); Teraz/ co potym idzie/ wczás cię vpominam. Abyś czuł o potrzebie *KochOdpr C4v* (2); z łáfką ten máły vpominek ábyś odemnie przyiąć raczył profzę. *Oczko B* (8); O to profzę páná fwego Abych miefzkał w domu iego *KochPs* 37 (4); [*panienki*] poczęły wychodzie. á S. Auftrebertá zákáže áby żadna niewychodziła *SkarŻyw* 193 (423); *MWilkHist Bv* (2); drudzy go [*Witolda*] zás podżegáli áby z Litewfkiego Xięftwá Kroleftwo vczynił *StryjKron* 562 (48); *ZapKościar* 1584/49 (13); co profzę áby káždy z pilnością vważał *CzechEp* 258 (36); *CzechEpPorz* 3; *NiemObr* 18 (44); *KochFr* 92; *GórnRozm D*; *KochWz* 136 (6); *KochMRot C2v*; chciał bym mu ná káždą godzinę powiedzieć/ áby mię wpludry etc. cáłował. *ReszPrz* 48 (13); *ReszHoz* 114 (2); *ReszList* 170 (8); iefzczę sobie vft nie vtárl/ á przedię wołał áby mu iną náłano *WerGośc* 242 (17); *WerKaz* 279 (5); *BielSjem* 25 (2); Zyczące oyczyźnie/ áby wam rodziłá Podobnych síłá. *KochPieś* 13; *KochSob* 68; *PudłFr* 24 (2); *ArtKanc D9v* (13); *BielRozm* 16v; *KochWr* 39; *KochWrJan* 18; *PaprUp Fv* (7); Co abys sam wm przed się wziąc raczeł barzo wm prosiemy. *ActReg* 13 (73); pod gárdłem zápowiedzieć/ áby w ow czás kiedy pożary gorywáią/ żaden ognia nie śmiał niećić w boru *GostGosp* 12 (10); *GostGospSieb x2v* (2); *Phil E* (16); *GrabowSet P4* (10); *KochAp* 8 (5); *KochFrag* 50 (3); *OrzJan* 119 (22); Proś Syná Bożego/ Krolá niebiefkiego/ áby nas vchował wżego złego *LatHar* 417 (80); *KołakCath C5* (2); *KołakSzczęśl A2v*; Przypádz/ ábo przymuś ich áby wefzli. *WujNT* 256 (286); *WysKaz* 22 (6); *JanNKar A4v*; vftáwiamy/ y íkázuiemy/ y rofkázuiemy [...] kościelné dobrá ich/ áby były zápowiedziáné [...] y iefzczę nád to niech będą zarázem tákowi wywołáni. *SarnStat* 924 (590); *SiebRozmyśl A2* (9); *GrabPospR K2v* (3); *KmitaSpit A3v* (2); *PowodPr* 21 (10); *SkarKaz* 5a (55); *VotSzl A3*; *CiekPotr A3v* (10); *CzahTr L2v* (8); *GostCast* 38 (3); *PaxLiz E4v*; *SkarKazSej* 658a (38); *PudłDydo A4v* (4); *ZbylPrzyg B3*; *SzarzRyt C2*.

Powtórzenie spójników w tym samym zdaniu (23): *aby ... aby* (13), *aby ... by*, *aby ... niechaj*, *aby ... żeby*, *iz. ... aby* (7) : *OpecŻyw* 4v; *KrowObr* 163 (3); *BibRadz 3.Esdr* 6/32 (2); Profzác też/ áby iefliby co o nim niefłuznego powiedáli/ áby im wiary nie dawał *BielKron* 193 (3); wielce bym im rádžil/ áby iefli fye kiedy ognia ftrzegli: tedy tám tym wiecey niechay fye máią ná pieczy *LeovPrzep E3*; *RejPos* 301; *BudBib 3.Esdr* 6/26; rádżę káždemu wżetecznemu człowiekowi/ iz poki czás ma/ áby fię w czás vznał *WerKaz* 301; to rofkázác raczył/ áby káždy ktoby weń vwierzył/ by był okrcżon *ArtKanc G16v*; *Phil D*; *WujNT 1.Cor* 4/3; Krol Kážimiérz rofkázuie/ áby káždy [...] iádac kędyżkolwiek/ żeby Kráková nie mijál *SarnStat* 960 (6); *GrabPospR K4v*.

Frazy poprzedzające zdania z „aby”: »(Panie) Boże, daj (to); daj (to) (nam) (Panie) Boże« (67 : 58); *RejJóz B7v*; *SeklKat Fv*; *KromRozm I C3*; *MurzHist V3* (2); *MurzNT* 88; *GliczKsiąż Q3v*; á day Boże áby ich [*kłopotow prawnych*] żaden nieznał *GroicPorz C2*; *KrowObr* 54v (36); *Leop Num* 16/29; *OrzList g4v* (2); *BibRadz I 5* (4); *OrzRozm G3* (3); *BielKron* 403v (2); *Utinam meo capite solum decernerem*, Boże day to aby yedno tylko o moye gárdło ízło *Mqcz* 37c; *Vince et vale*, Boże day to ábyś wygrał á zdrów zoftál *Mqcz* 497c (11); *OrzQuin C3v* (5); *LeovPrzep D*; *RejAp* 163v; *RejPos*

140 (2); *BiałKat* 236; *KuczbKat* 45; *RejZwierc* 49v (3); *WujJud* 10 (4); *BudBib* I A2v; *CzechRozm* 19v (2); *KarnNap* A2; *ModrzBaz* 1v (9); *ModrzBazBud* VI; *SkarJedn* 375 (2); *KochPs* 27 (2); *SkarŻyw* A4 przedm (3); *CzechEp* 46 (4); *NiemObr* 178 (2); *PudłFr* 52; *KochWr* 36; *PaprUp* L; *ZawJeft* 21 (2); *Phil* F2; Doświadczamy tego łami ná łobie: day Boże/ áby nie ták częłto *KochFrag* 47 (2); *OrzJan* 129; *SarnStat* 941; *PowodPr* 47; *VotSzl* B2v; *CzahTr* A4; *KlonWor* **2v.

»dał by to (był) (Pan) Bog« (4); *Prot* C2v; *KochFrag* 43; dałby to Bog/ áby ich [*Turkow*] łamył doználi/ co ie to chwałą *OrzJan* 44; *PowodPr* 4.

»nie daj (tego) Boże; Boże (tego) nie daj; nie daj tego miły Bog« (15 : 9 : 1): Nie day tego miły Bog aby to być miało *RejJóz* N5v; *LibLeg* 11/154v; Krol im ná tho powiedział/ iż Boże thego nieday ábył miał ręce łwoie brácką krwią pomázác *BielKron* 351v (6); *HistRzym* 106 (2); *BiałKat* 141; *SkarŻyw* 271 (7); *ReszPrz* 99; Ale nie day Boże/ áby ktory Chrześcijánłki człowiek z Budnym wierzyć [...] miał *WujNT* 4 przedm (3); *SkarKaz* 634b; *SkarKazSej* 658b (2).

»strzeż (tego) Panie Boże; uchowaj (mię, tego, Panie) Boże« [*szyk zmienny*] (15 : 9): *DiarDop* 105; *KrowObr* 118v; *BibRadz* *Iob* 34/10; Strzeż Pánie Boże áby bráciey/ y Sąsiad náłzył Czechow fatá też do nas nieprzyłzył *OrzRozm* C2v (2); Boże vchoway ábyłmy od łwego Páná mieli odstępic *BielKron* 48; *OrzQuin* L2 (3); *RejAp* 137v; *RejPos* 256 (3); *WujJud* 113; *BiałKaz* G4; *CzechRozm* 215 (2); *CzechEp* 122; *NiemObr* 67; *PowodPr* 50 (4); *VotSzl* Fv.

Cf I. 6. D. a.

B. Wprowadza zdania dopełnieniowe oznajmujące, wyrażające ocenę, mniemanie z odcieniem modalnym koniunktywnym (po *vb dicendi et sentiendi*), po zaprzeczonem zd. głównym z odc. modal. irrealnym lub o treści podanej w wątpliwość 'jakoby, że'; *quod* *PolAnt* (1261) : Boiác się [*dzieci Ezopa*] tákó żádnego/ Mnimáły áby co złego. *BierEz* A4v (2); wrociwłly łie ku apóstolom/ [*Maryje*] mowily aby vkradzion Iezus mily. *OpecŻyw* 165 (15); *OpecŻywSandR* 3v; *PatKaz II* 62 (2); *PatKaz III* 91 (2); powiedaią niektorzy lekarze/ aby korzeń Krokolow w ręce trzimany bolełci bronil *FalZioł* I 33d (7); *BielŻyw* 24 (2); *GlabGad* L7v (4); piłali ci to Hiłtorici aby tam rodzili łie ludzie iedno oko w czele maiáci *MiechGlab* nlb 9 (12); *LibLeg* 11/13v (7); *WróbŻołt* S6 (7); *RejPs* 115 (8); *RejRozpr* C2; Niewiedziałem aby żądliwołć ciełfna grzech był *SeklWyzn* f3 (4); *RejJóz* D7 (3); *SeklKat* L4 (9); Czo łzie doticze aby on Rayeczkyemv łłoba o 60 zlotich dlugu czynycz prawem myal rofkazowacz, kthemu łzyą nyezna *LibMal* 1548/144v (6); *RejKup* i7v (4); *HistAl* F8 (8); Fálłfywy łą ofkárżone náłłe kołcyoły/ áby młłá zátráćili *KromRozm I* G3v (5); *MurzHist* F3 (5); *MurzNT* 11 (3); *MurzOrt* B2; *KromRozm II* h3 (2); *KromRozm III* F3v (3); *ZapWar* 1553 nr 2685 (3); *Diar* 58 (9); *DiarDop* 119; *BielKom* nlb 3; nyechay nye rozumye ocyec z mátką áby mu łie woł álbo źrzebyę yákye w oborze vrodziło. *GliczKsiąż* C7 (2); *LubPs* O2 (2); *GroicPorz* aav (6); Dármo łię tedy chelpicie/ áby miał być kiedy Piotr łwięty w Rzymie Papięzem *KrowObr* 22 (125); *RejWiz* 68v (16); *Leop* 4.Esdr 4/27; *OrzList* b4 (6); ten co pozwał ma przyładz/ iżem niewiedział ábył miał przywiley *UstPraw* Hv; *RejFig* Dd6v (3); mnimalż ábył żyw był/ á tył zdechl nápoły *RejZwierz* 122v (3); Coż thedy powiedam áby bálwan miał czym być? ábo iżby to co ielt bálwanom ofiárowano miało czym być? [*Quid ergo dico? quod idolum quid est, aut quod idolothytum quid est?*] *BibRadz* 1.Cor 10/19 (18); Wiem że łobie łami nábywamy ieden v drugiego przyiáźni/ ále áby ieden drugiemu przyrodzonym

nieprzyjacielem być miał/ thego niewiem. *OrzRozm* G3v (23); A co fie tycze o Enochu áby miał być w ziemłkim Ráiu/ o tym piłmá nie máłz *BielKron* 466v (95); *GrzegRóżn* I3 (9); Ego istuc moveo ac curo? Mniemáłz ábych fie ya tym opiekał? *Mącz* 233d (22); *OrzQuin* Y3v (11); *Prot* C3v; *SarnUzn* Hv (6); *SienLek* T3v (2); mniemáią żeby tak krotkiemi fłowy mogli dowieść/ áby gwiazdy żadney mocy niemiály *LeooPrzep* bv (2); *RejAp* 94 (38); Niefmiem twirdzić M. pánie áby mię iakom ná fwiecie/ miłość nigdy nie dotknęła *GórnDworz* C4v (49); *HistRzym* 17; Nie myl fie nieboracżku nie myl/ áby fie co inłzego iemu podobác miáło *RejPos* 43v (105); *RejPosWiecz*² 93 (9); *RejPosWiecz*³ 98; *BiałKat* 296 (13); *BielSat* E; *GrzegŚm* 48 (7); *KuczbKat* 280 (10); *RejZwierc* 6 (52); *BielSpr* 48v (5); *KochMon* 32; *WujJud* 11 (28); *WujJudConf* 174 (6); *RejPosRozpr* c2 (2); *RejPosWstaw* 41v; *BudBib Iudic* 11/20 (14); *HistHel* B3 (2); *Strum* H (3); *BiałKaz* E (4); *BudNT* b4 (4); także łobie niezbożnicy tułżą/ áby Bogá żadnego na niebie niebyło: ále żeby fie tak wżyłtkie rzeczy z trefunku dziać miály. *CzechRozm* 183v (43); *PaprPan* Ff2v (3); Lecz áby też o tem w kołe pofélłkiem iáwnie mowiono niesłyłżalem nigdy *ModrzBaz* 144v (27); co oni niewłtydliwie pleść śmieią/ áby Piotr S. nigdy w Rzymie nie był *SkarJedn* 100 (30); kto mi kazać wierzyć może/ áby żelazny krufzec/ w ziemi łam z łiebie palić łye miał? *Oczko* 7 (5); *KochPs* 7 (2); A Bifkup niewiedział áby go z onym zapifem pogrzebli. *SkarŻyw* 102; á kto wąpi w tym áby to nie był Anioł? *SkarŻyw* 126 (68); *StryjKron* 385 (2); *CzechEp* 26 (30); *CzechEpPOrz* x3v; *NiemObr* 51 (38); *KochFr* 88; *ReszPrz* 58 (12); *ReszHoz* 140 (2); *WerGość* 252 (5); *ZapKościar* 54v; A nie wierzę áby ł go [męża] miotłá nie bijála *BielSjem* 10v (2); *PudłFr* 66 (3); *ArtKanc* G16; *BielRozm* 32v; *KochWr* 28; *PaprUp* G2v (3); *ZawJeft* 44 (2); *ActReg* 114 (10); *GostGosp* 68; *KochCz* B2v; *KochPij* C3 (2); *OrzJan* 118 (22); *LatHar* 329 (4); *WujNT Act* 17/29 (15); *WysKaz* 19 (3); *JanNKar* D (2); iefli ktory łzłáchćic [...] łzłáchćicá zhánbi twiárdżąc/ áby był nie dobréy mátki łynem *SarnStat* 238 (10); *KmitaSpit* C2v (2); *PowodPr* 77; *SkarKaz* 489b (14); *CzahTr* K2 (2); *GostCast* 58 (3); *SkarKazSej* 667a; ia temu nie wierzę/ y o tym nie gaday/ Aby takiego łtroiu twoy mąż był przyczyná *ZbyłPrzyg* A4 (2).

Powtórzenie spójników w tym samym zdania (2): *iż ... aby, że ... aby*: máiąc zá to/ iż kiedy rołkofży [...]vżywie/ áby to było naiwiéłtze błogofłáwienłtwo *GórnDworz* Lv; Czy rozumiełz/ że które rołé iákób trzymał/ Aby o nich iuz żadnéy Bóg náłz pieczy niemiál? *ZawJeft* 13.

Połączenie: »tak (...) aby« (18): *PatKaz II* 60v; Bos ty podobno tak mniemial A bys nigdy przełtać niemial. Lyczć wýtko tych pieniędzy *RejKup* c5v; *KromRozm II* fv; *GroicPorz* mm2; *KrowObr* 201; *RejWiz* 37v (2); *RejAp* 135v (2); *RejPos* 341v; *BiałKat* 273v; *CzechRozm* 81v; *SkarJedn* 193; *CzechEp* 197; *OrzJan* 104; *SkarKaz* 453b; *WujNT* 217; Rozumiełz tak áby on nie poznał łygnetu Oycowłkiego? *CiekPotr* 60.

Konstrukcje eliptyczne (8): Sempronius ołzukány [...] z żoną Mewiułową łpał/ mniemáiąc áby s Pánną *GroicPorz* 11v; Iefliby ktho mowił/ áby then zwyłzay/ áby tey vłtáwy chowánie/ było Świętokradztwem *KrowObr* 204 (3); Mnima áby iego łwiát/ á nigdy o Bogá Niedba áni o cnotę *RejWiz* 50v; *RejPos* 183 (2); *Oczko* 3v.

Przysłowie: nic fie nigdj nie łekáiąc oney łtárey przymowki łwieckiey: Iż kto náłię co czúie mnima áby o nim wżyłfcy łzeptáli *RejZwierc* 51v.

Cf I. 6. D. b

C. Wprowadza zdania dopełnieniowe pytajne 'czy by' (61) : *BierEz* Dv; takie mu dziatki dał Ze też niewiem áby kto/ náfwiecie takie miał *KlerWes* Av; *LibMal* 1544/80; *RejKup* q7; *KromRozm III* N3; I coľz rozumieľz? áby miał inák mowieć/ o Antykryście [...] ktory teľz ieľt kłamcą/ y mężoboycą ľprzyrodzenia ľwego? *KrowObr* 52v (2); Coľz rozumieľz o Bodze/ gdyľz to wľzytko ľtworzył/ Aby wľzytkiego ľwiátá gdyby chciał nie zborzył *RejWiz* 111; *BielKron* 244v; *OrzQuin* Yv; *RejAp* 169 (2); Niewiem áby czo dziwnieyľzgo ná ľwiecie być mogło *Górndworz* P4 (4); *RejZwierc* 82 (3); *BielSpr* 46; *WujJud* 61v; co mniemaľz áby nie mieli z ľobą co czynić? ábo izali im czáľu ku wojnam ziemľkim doľtanie? *CzechRozm* 242 (17); *PaprPan* T2v (2); *ModrzBaz* 43; *SkarŻyw* 429; tedy tego niewiem/ áby to kto mowieć mogľ/ żeby ten ľyn perľoná/ z ľftności Oycowľkiej mogľ być vrodzony *CzechEp* 146 (10); *CzechEpPorz* x3v; *ReszHoz* 115; *Phil* G2; *PudľDydo* A3v.

3. Wprowadza zdania podrzędne podmiotowe (1893) :

A. Wyrażające ocenę, przypuszczenie, o różnych odcieniach modalnych: *optatywnym, koniunktywnym, irrealnym 'żeby, jakoby, gdyby'*; *ut Mącz, Modrz* (1769) : Stárfzym się to nie widziáło/ Aby się co gwałtem działo *BierEz* Ov (2); nieieľt podobno abych ten ľlub zľámala/ ktorý bogu wľfechmogácemu ľlubila. *OpecŻyw* 3v (31); *ForCnR* B3v (2); nyefľufzalo aby czyalo maryey ktorym obyczayem bylo vynne grzechu *PatKaz I* 11; *PatKaz II* 41v (2); *PatKaz III* 96v (8); *KlerPow* 10; *MetrKor* 46/118; tak że ľie niegdy zda aby miał być defzcz barzo wielki á nicz nie bywa *FalZioľ* V 72 (19); *BielŻyw* 113 (11); Zależy na młodziencza wľzelkiego, aby ľie ľtarľzych zawľze wľtydaľ *BielŻywGlab* 14; *GlabGad* A2v (8); *MiechGlab* 50 (4); *KlerWes* A2 (4); Nieľfyľľano to nigdy/ áby pľá kiedy fiodľano/ ále iz by go ná ľáncuchu wieziono [!] *March*³ V8; *WróbfŻoľt* 67/21 (2); tho czo pobrały yako owcze bidlo y domowe rzeczi. y ľivdzie przifľwľcha yeľth. abi ľye to nalaľfo *LibLeg* 10/93v (31); *RejPs* 137 (40); *RejRozpr* I (2); *ConPiotr* 32 (4); że ľie teľz trafiło we wtorek dzień Bożego narodzenia/ gdzie rzadko nam pochybuie aby iaki tego roku przimorek niebyľ. *LudWieś* A4v; *RejJóz* C6 (6); *ZapWar* 1545 nr 2646 (2); *SeklKat* Kv (5); *RejKup* h2v (9); *RejKupSekl* a5; *HistAl* B3 (17); *HistAlHUNG* A2v; Potrzebá yeľt áby były kácerľtwá *KromRozm I* L2 (4); *MurzHist* R4 (5); to niemoże być aby prorok zgináľ indzie niľz w Hieruľalem [*non capit prophetam perire extra Hierusalem*] *MurzNT Luc* 13/33 (8); *MurzOrt* B; *KromRozm II* o3 (2); *KromRozm III* O8v (7); to jest natura kaľdey konstytucyi, aby wszyscy o niej wiedzieli *Diar* 58 (31); *DiarDop* 118 (4); *BielKom* F4 (3); *GliczKsiąż* P2v (51); *LubPs* Z3 (8); przeciw práwu ieľt/ áby ktho będąc wolen/ miał być niewolnikiem. *GroicPorz* dd (14); *SeklPieś* 6v; *KrowObr* 64 (39); *RejWiz* 20v (27); *Leop Ioz* 24/15 (16); *UstPraw* K3; *LeszczRzecz* A6v; *RejZwierz* 16 (7); Doľyć vcźniowi aby byľ iáko miľtrz iego [*ut sit sicut magister*] *BibRadz Matth* 10/25 (51); *OrzRozm C* (15); A ktorą [*epistoľę św. Paweľ*] do Żydow piľze/ wátpliwa ieľt áby on piľáľ/ gdyľz ľie ľłowá z inemi w wymowie nie zrownawáia *BielKron* 143v (66); *GrzegRóżn* Fv (9); *KwiatKsiąż* A2v (2); parsuerit ut amantem redames, Godźi ľie ábyś miľuyácego ciebie záś miľowaľ. *Mącz* 276c (27); *OrzQuin* N4 (7); *Prot* C3; *SarnUzn* F3 (3); *SienLek* 112v (6); *LeovPrzep* a3 (2); *RejAp* 157v (33); rzadko tho ieľt/ áby ľie biegly w práwie práwowaľ: Medik/ áby miał bráć lekárľtwo: á Theolog žeby byľ dobrym Krześćianinem. *Górndworz* Q7v (89); Tá Figurá kiedy ma równé káty/ nie może być áby nie miáľá miéć ľtron równych. *GrzepGeom* D3 (4); *HistRzym* 77 (5); *RejPos* 144v (139); o thym nie może być rzeczono/ ktory [...] ľpráwiedliwie żywie/

aby szataná w łobie miełzkáiącego miał *RejPosWiecz*² 93v (9); *RejPosWiecz*³ 98 (6); *BiałKat* 301 (18); *BielSat* D; *HistLan* F4v (2); *KuczbKat* 435 (44); *RejZwierc* 240 (27); *BielSpr* 75v (5); *KochMon* 28; to w Kościele zówłże záchowano było/ aby ludzie profte ná łpowiedzi náuczáno. *WujJud* 224 (9); *WujJudConf* 3 (7); *RejPosRozpr* b4 (6); *RejPosWstaw* 22 marg (14); Mnie fię nie zda/ aby Máláchiałz przeciw wielożeńłftwu mowłł *BudBib* I 467c (19); Aleć to rzadka/ aby łye Szczuká nie miałá w Stáwie trzéc. *Strum* Qv (11); *BiałKaz* D2v (5); pożyteczno nam/ aby ieden vmárl zá lud/ á nie włzyłteky narod zgináł [*expedit nobis, ut unus homo rnoriatur [...] et non tota gens pereat*] *BudNT Ioann* 11/50 (5); *CzechRozm* 146v (36); *KarnNap* B4 (3); to ielt naprzednieyłza powinnoć Praw/ aby nietylko káźni okázowály grzełżącemu/ ále by też to włudzi wmawiały że fię niegodzi grzełżyc [*ut non tantum poenas proponant peccanti, sed etiam persuadeant peccare minime licere*]. *ModrzBaz* 70 (176); *SkarJedn* 27 (23); *Oczko* 33v (10); *KochPs* 3 (4); *SkarŻyw* 27 (35); *MWilcHist* H; *StryjKron* [126] (2); nie może to być pokazano [...] abyłmy kogo przełłád(ow)ali: abyłmy komu ná gárdłó łtali *CzechEp* 26 (27); *CzechEpPORz* xx (2); *NiemObr* 48 (26); *KochWz* 137; *ReszPrz* 98 (8); *WerKaz* 291; Niewiem by to ná Polłkę przedtym przychadzáło/ Aby kiedy ze włzech łtron ták bárzo gorzáło *BielSen* 12; *BielSjem* 36; *KochPam* 84; *PudłFr* 13 (3); *ArtKanc* N3 (5); *BielRozm* 10; *PaprUp* K2 (2); *ZawJeft* 43; *ActReg* 4v (25); A to ielt nawięłtzy fundáment/ aby chłopi włzyłcy wychadzáli ná robotę *GostGosp* 160 (6); *Phil* D3 (13); *KochCz* Bv (2); *GrabowSet* B (2); *OrzJan* 113 (15); Dobrzeby tedy/ aby fię łpráwy náłze z tą prośbą zgadzály/ y vczynki z mową. *LatHar* 252 (19); *WujNT Act* 27/24 (70); *WysKaz* 8 (4); *JanNKar* B2 (4); to ielt Státuty przodków náłzych opátrzone/ aby ludzie narodu profłtego do głównych kościołów dawáni nie byli/ tylko ludzie narodu y krwi Polłkiéy *SarnStat* 197 (44); *SiebRozmyśl* H2 (3); *GrabPospR* K2 (2); *PowodPr* 25 (7); Przeciw rozumowi ielt/ aby głupi o mędrłzych rádžilł *SkarKaz* 517a (21); *VotSzl* D (6); To pewna, żeby to byđz z vczciwym nie mogłó, Abym iey dopuścił iść zá mąż bez połágu. *CiekPotr* 57 (6); *GosłCast* 60 (6); *SkarKazSej* 698b; *KlonWor* **2; Słulżna abyłš chodzilá [*młodziuchna niewiastko*] iák dzieńciołek práwy. *ZbyłPrzyg* B2 (2).

Powtórzenia spójników w tym samym zdaniu: aby ... aby (9), *iż ... aby* (4): *PatKaz* I 11; *LibLeg* 10/93v; to niepodobna rzecz/ aby gdy Oyczá niewidzim/ abyłmy Syná mieli widzieć *SarnUzn* C7v; *RejPos* 131 (5); włzákże iednáł łtąd to nie przyehodzi/ iż kto ie y pije/ aby miał żyć ná wieki *RejPosWiecz*² 91; *RejZwierc* 97; *WujJudConf* 261; *RejPosWstaw* [41⁴v]; *NiemObr* 14.

Konstrukcja składniowa: po acc. cum inf. w zd. głównym (3): *GliczKsiąż* Lv; rozumieią być rzecz bełpiecznieyłzą/ aby Sędzia łądžilł wedle powiełci łtron y wedle wywodow *GroicPorz* aa3v; iż ci przypominám napiérwłzą być pracą/ aby łobie mieyłce do kápania obrałł *Oczko* 26v.

Cf I. 6. E.

B. *We współrzędnych zdaniach przeciwstawnych wprowadza przy eliptycznym pierwszym z nich zdania podrzędne wyrażające treść możliwą, spodziewaną 'żeby, iżby'* (119) :

Konstrukcje składniowe: nie, aby ... ale: teraz/ nie aby mieć miał podeyżrzenie iákié wıęcý/ ále zgołá łtrách hániebny go obiałł *OrzJan* 84.

nie dosyć, aby tylko ... ale: ielzczę nie dofyć aby łie tylko łtárał o włpomozenie twoie [...] ále cie ielzczę ktemu z rádółcią czeka *RejPos* 166v.

nie tylko (telko), aby ... ale (i, jeszcze, k temu, owszeki, owszem, oto, snadź, też) (116): A bowiem dobrotliwa ręká twoiá nietylko áby mię odepchnąc od siebie miała ále owłlfem przyciąga *RejPs* 92 (3); my na ten czas nie tylko abyśmy co pożytecznego postanowić mieli [...] ale pewnie zamieszali(by)śmy się wszyscy *Diar* 68 (4); *LubPs* A5; nietylko/ ábym miał odrzucić/ y wzgárdzić/ oyce y Doktory fwięte/ ále dziękuję Pánu Bogu oobliwie zá [nie] *KrowObr* Bv; *RejWiz* 172v; ktorzy nietylko áby mogli przemoc ludźie w Papięstwie vczone/ ále rozumieć im niebędá *OrzList* f4v; Papięż Konfánty nie tylko áby go miał fłuchác/ ále y klátwę nań dał *BielKron* 167v; A nie tylko áby woáli ná nas/ ále trzáfkáią iáko pioruny *RejAp* 49v (13); *GórnDworz* Bv; nie tylko áby iá [owieczkq nędzna] zálię przyiác miał/ nie tylko áby zálię do fładká fwoiego przyłęczyc miał/ ále iá bierze ná rámioná fwoie *RejPos* 168v (73); *RejZwierc* 17v (15); *NiemObr* 151; Wymowkę fłufzną od Kmieciá [...] przyiác/ á drugi raz doświadczywfzy fie nietylko áby wiárę miał mieć/ ále go záraz ná práfzczętá puścić *GostGosp* 162.

nie tylo, aby ... ale: Pan tego to báránká [*Chrystusa*]/ nie thylo áby dla figury zoftáwić miał/ ále zgłádził tę figurę *BialKat* 296.

C. *We współrzędnych zdaniach łącznych wprowadza przy eliptycznym drugim z nich zdanie podrzędne wyrażające treść ocenioną negatywnie w stosunku do zdania poprzedniego 'żeby, iżby'; ut Modrz (5) :*

Konstrukcja składniowa: ... nie tylko, aby (5): Ráthuyeie síroti/ pomożcye wdowie/ á dopirko [...] vpominaycie mi fie/ nie tylko ábyście prośić mieli. *RejPos* 342; Gránice rozsfzyrzáli w rozliczne kráiny/ Nie tylko áby ich co miał viac kto iny. *RejZwierc* 246v (2); owá wolność/ w ktorey fię zámyka zápálczywa chęć wżytko czynić cokolwiek fię podoba/ ledwie w ktorem nagrubfzem narodzie mieyfce ma: nietylko áby miała być godna Rzeczypořpolitey dobrze pořtanowionej [*tantum abest, ut digna sint republica optime constituta*]. *ModrzBaz* 72v (2).

4. *Wprowadza zdania podrzędne orzecznikowe 'żeby, co by'; qui Modrz, ut Vulg (321) :* Wízyfcy ludzie fie zumieli: Pytáiąc ięfliby kto był/ Aby im ten dziw wyłóżył. *BierEz* E3v; my nieieřteřmy tacy/ abyřmy kogo bez winy na řmiertz wydali *OpecŻyw* 118v; *MetrKor* 38/321; *FalZioł* V 73v; *GlabGad* B4; *KłosAlg* A4v; *WróbŻołt* Sv; *LibLeg* 11/61 (4); Ktořz by tedy był táki náziemi/ áby wřtąpił na gorę ku pánu/ álbo iżby dořtąpił mieřca onego/ ktore iemu řámemu ięř pořwięcone. *RejPs* 34v (6); *SeklKat* Z3 (3); *RejKup* 8 (2); moy vmyřł tákowy był s poczętku/ áby wyřtěpni mężowie řzyie řtradáli. *HistAl* G5 (3); *KromRozm I* G3v; *KromRozm II* o3v; *KromRozm III* N; *LibMal* 1554/191; *Diar* 50 (2); DAwna y řtára przypowyęř wtey myerze yęř tákyemu káždemu/ kthory fie yedno chce ożenić/ áby řobyę rowną poyáł *GliczKřięż* P4v (7); Bo niechay gniewu wářzego tá będyę przyczyná/ Aby wam pirwey z żálořciá zmierzłá wářzá winá *LubPs* B3v (5); Vřząd ięgo [kata] na tym ięř/ áby Exekucyá czynił nád złoczyńcá *GroicPorz* h (4); *KrowObr* 64 (3); *RejWiz* 156v; onych řlużebnikow tá rádá byłá/ áby ony więźnie pozábijáli [*militum autem consilium fuit, ut custodias occiderent*] *Leop Act* 27/42 (6); *BibRadz Num* 4/31 (6); Zwyczař też ten w Polřzce ięř/ áby Wienna Páni/ opráwę řwá miała ná imieniu mężá řwego *OrzRozm* P2v (4); Henrykus [...] nátym wřzyćiek był/ áby Ceřarz z Papiężem zwiedli bitwę z Luteriany *BielKron* 217 (20); *GrzegRóżn* M (4); *KwiatKřięż* C2; Dico quin quod meritus est ferat. Nie yęřtem od tego/ aby nie muřiał wziác tego co zařłużył *Mqcz* 42c (5); *OrzQuin* I4 (4); *SienLek* 86; białęygłowy nie ięř s tho/ ták iáko męřzczyzny/ áby fie odgryzłá/

á ludzkie pohámowála fáłszywe ięzyki. *GórnDworz* V8 (14); *GrzepGeom* N3v; *HistRzym* 96v (3); ten Pan nie po temu był/ áby był miał po biefiádach chodzić *RejPos* 43v (28); *RejPosWiecz*³ 98 (3); *BiałKat* 33v (2); ále my nie ieftełmy tákimi ábyfmy się fkradáli ná zginienie *GrzegŚm* 27 (4); *HistLan* F5v; *KuczbKat* 260 (10); *RejZwierc* 143v (10); *BielSpr* 75v (2); *WujJud* 248 (3); *RejPosWstaw* 22v (4); *BudBib* 1. *Mach* 11/2 (3); *BudNT Ioann* 6/39 (6); *CzechRozm* 3 (8); ia nie ieftem ten/ ábych fkokow ábo tańcow ludziom pobożnym zgoła zábrániac miał [*Neque tamen ego is sum, qui saltationes aut choreas ... prohibendas censeam*] *ModrzBaz* 55 (23); *SkarJedn* A6v (5); *Oczko* 12v (2); *KochPs* 26; *SkarŻyw* 71 (6); čás iefł áby fię kopániná do włałnego fundámentu záczeńá *CzechEp* 223 (9); *NiemObr* 174 (4); *KochFr* 84 (2); *ReszPrz* 93; Lecz predsię [!] człowiecza Włzyftká o tym piecza/ Aby ku złotu złotá przybywało *KochPieś* 6; *ActReg* 110 (9); *GostGosp* 38 (4); *Phil* K4 (3); *KochCn* B4; *OrzJan* 26; *LatHar* 252 (2); ták iefł wola Boża/ ábyście dobrze czyniac vftá zátkáli nieumieiętnym á głupim ludziom [*sic est voluntas Dei, ut beneficientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam*] *WujNT* 1. *Petr* 2/15 (22); *WysKaz* 25; *SarnStat* 424 (2); *GrabPospR* Mv (2); *PowodPr* 9 (2); *SkarKaz* 3b (7); Powinność náfzá Szláchecka Polfka tá iefł/ ábychmy káždego nieprzyiacielá Koronnego [...] od gránic odganiáli *VotSzl* C3v; *SkarKazSej* 685a (3).

Powtórzenie spójnika w tym samym zdaniu: że ... aby: Niechby dofyć było prołtym ná tem/ że choćiaby cnotliwi/ y dobremi náukámi ozdobięni byli/ áby niemogli trzymác przednieyfzych vrzędow *ModrzBaz* 80.

Konstrukcja składniowa (lat): acc. cum inf. w zdania głównym (2): vkázuiąc cel pińania fwego/ ten być/ áby ludzie wierzyli *NiemObr* 94; ZNáiac my tę bydź powinność náfzę/ ábyfmy to włzyftko/ w czymbykolwiek exequuciiéy nie dofyć fie ftáło [...] ná teráznieyfzym Séymie ku fłutkowi przywiedli. *SarnStat* 360.

Cf I. 6. F

5. *Wprowadza zdania podrzędne przydawkowe, wyrażające (z odcieniem celowym) cechę pożądaną 'aby, żeby, który by', z zaznaczeniem powątpiewania 'jakoby'; ut Modrz (1686) :* Wipądz myli panye Iefu krište s ferca mego co fya tobye nyelyuby/ a taką my myłóć wlyey abich cya dołkonalye myłowac mogł *BierRaj* 16v; W iedzeniu mu obyczay [*lekarz*] dał: Aby jadł mięło nalekfze *BierEz* R3 (4); przez tak mnogo lát zádnegołmy niewidzieli/ aby ktory był zbawion. *OpecŻyw* 1 (27); *PatKaz II* 26v; *PatKaz III* 135v (5); *MetrKor* 46/47 (2); *TarDuch* C; Lekarztwo aby komu brwi włómi poraftały. *FalZioł* V 77v (9); Tego łobie za krola wybierzcie [...] ktoryby dobyte łupy miedzi was rozdzielał firotek aby wałzych nie dręczył/ łam by fie za was nie przyiacielom ná łmierć dał *BielŻyw* 148 (11); *BielŻywGlab* n1b 15; *GlabGad* A4v (11); *MiechGlab* n1b 2 (3); *KlerWes* Av; *WróbŻołt* Q4 (2); *WróbŻołtGlab* A2; *LibLeg* 7/100 (17); *RejPs* 147 (25); *ComCrac* 11 (2); profchil go o pomocz abi mu pomogł gonicz łłodziey czo mu pienyandze pobrali *LibMal* 1543/67 (3); *RejRozpr* K2 (2); *ConPiotr* 33v (2); *SeklWyzn* Av (5); Iedno mię tak czart prawie zwiodł A z oney dobrej myłli zboldł Ktoram ifcie záwždy [!] miała Abych fie vniełcz nie dała *RejJóz* D2v (4); *ZapWar* 1545 nr 2646; *SeklKat* E4 (3); *RejKup* cc8v (8); *HistAl* K3v (3); Bog chce myeć to połfułzeńftwo/ ábyfmy fye nyszerządny m żądzm przeciwili. *KromRozm I* Hv (2); *MurzHist* Iv (6); *MurzNT Ioann* 18/39 (6); *KromRozm II* h2; *KromRozm III* G7 (5); *Diar* 78 (12); Nie mamy my IchM za takie prostaki, aby pisma nie czytali

DiarDop 102 (5); *GliczKsiąż* C3v (20); Proźba áby fie sítáli podobni póm. *LubPs* O4v marg (183); Sędzia then ma porządek chowác/ áby tego pierwey kazał męczyć kthorego by rozumiał być ku powiedźieniu prawdy fklonnieyźzego *GroicPorz* ii2v (25); I nie zádaway mi nieprawdy/ ábym ia to miał z miłtrzá Dijablá piác *KrowObr* 9 (47); żadnego nie wiodę w tákie niedbáłości/ Aby leżał ná fłóncu/ iáko pies we mdłóści *RejWiz* 193v (14); nie było ftych żadnego kthory by wfíedł w ráde/ á fpytány áby fłowo odpowiedział [et non erat neque ex istis quisquam, qui iniret consilium, et interrogatus responderet verbum] *Leop Is* 41/28 (36); *OrzList* h2; *LeszczRzecz* A6v (2); *RejFig* Ee2v; *RejZwierz* 18v (6); *BibRadz* 1.Ioann 4/21 (29); Nie ieft we wzyftkim Papięftwie żaden [...] áby on o fobie ták hárdzie kazał/ iáko ty o nim każełz. *OrzRozm* H (10); niechay będye báránek fámiec/ coby mu rok był przez mákuły/ to ieft/ áby był zdrowy *BielKron* 30; Było ná ten czás powieści rozmáitych dofyć ále nie pewnych iákoby trućinę chcieli zádác Krolowi/ áby go teź do miáftá puścić woley nie mieli *BielKron* 419v (172); *GrzegRóżn* K3 (5); *Mącz* 468c (15); *OrzQuin* D3v (10); v fádow twoich ma być táka fpráwá/ Aby nikt nie nárzekał ná odwłoczne práwá. *Prot* D3v; *SienLek* 33 (5); *RejAp* 150 (14); nádzieie nie było/ áby kiedy miał być wolen. *GórnDworz* Y8 (26); *HistRzym* 56 (26); O nędzny iáwnogrzeźzniku á nędzny człowiecze [...] kthory fie nigdy nie możełz záprzeć przezwiká thego/ ábyś nie był iáwnogrzeźznik *RejPos* 201v (138); *BiałKat* 371 (13); *BielSat* G2; *GrzegŚm* 49; *HistLan* A2 (3); *KuczbKat* 400 (12); *RejZwierz* 51v (26); *BielSpr* 46 (5); *KochMon* 30; *WujJud* 2v (14); *WujJudConf* 51v (9); *RejPosRozpr* b3 (3); *RejPosWstaw* [21²] (9); o wfypániu wáłu wielkie⁸⁹ miedzy zamkiem y miáftem/ ktory áby dzieląc zamek/ ołobno od miáftá ftoiący/ bronił wolnego przedawánia *BudBib* 1.Mach 12/36 (23); *HistHel* B (2); *MycPrz* I [A3]; *Strum* E3; *BiałKaz* Hv (3); *BudNT Act* 8/18 (4); *StryjWjaz* C4; *CzechRozm* 10 (16); *PaprPan* M (5); Trzymałem fię teź oney wftáwy/ ábym ftofuiąc wyftępkí nikogo niemiánował [servavi ... illam legem, ut vitiiis notandis neminem nominarem] *ModrzBaz* 2 (41); *SkarJedn* A5v (28); áby táka dietá béłá [...] byłoby dobrze nie/ żeby ták fkápa/ ále áby rzeczy do iedzenia były ná wybór/ do ftráwienia łatwié/ á coby krwie dobréy przymnażały *Oczko* 24 (10); *KochPs* 18 (2); *SkarŻyw* 166 (61); *ZapKościer* 1579/78v; *StryjKron* 662 (12); *CzechEp* 40 (14); *NiemObr* 108 (16); *KochFr* 110 (2); *KochSz* B2; *ReszPrz* 8; *ReszList* 174 (2); *WerGość* 231 (3); *WerKaz* 306 marg; *KochPieś* 35; *PudłFr* 59; *ArtKanc* M2v (7); *KochWr* 25; *PaprUp* I2v; *ActReg* 10 (35); *Calep* 579a (2); *GostGosp* 110; *Phil* E4 (8); *GórnTroas* 72; *KochCn* B3v (2); zaż kto żywie/ Aby przed twym okiem mógł czyft być prawdźiwie? *GrabowSet* N3 (5); *KochAp* 13; *KochFrag* 49; *OrzJan* 119 (9); *WyprPl* A2v; *LatHar* 238 (15); *KołakCath* A3v; *KołakSzczęśł* B3; *WujNT* 26 (66); *WysKaz* 14 (3); *JanNKar* F4; Przelstrogá Korrektoróm áby ięfcze tỹ rzeczóm przypátrywáli fie *SarnStat* 600 marg (64); *SiebRozmyśl* Av (5); *GrabPospR* K3 (6); *KlonKr* C; *PowodPr* 37 (6); *SkarKaz* 85b (34); *VotSzl* D4 (4); *CiekPotr* Cv (5); Wždy tákiego żadnego hayw nie vpátruię/ Aby mi rzekł owo cię w vpadku rátuię. *CzahTr* Cv (2); Vpominki [...] wygrał tákie/ áby w fzárłacie chodźii/ áby ze złotá pił [...] á żeby wtore mieyfcie miał po krolu *SkarKazSej* 668a (19); *KlonWor* 18 (2); *PudłDydo* B2v.

Powtórzenie spójników w tym samym zdaniu (10): *aby ... aby* (7), *iż ... aby, iż-... iżby ... aby, żeby ... aby*: *Leop Dan* 6/15 (2); dopuścił mu tego brát Tytán tym obyczáiem/ áby iefli fie mu fyn kiedy vrodzi/ áby nie był chowan *BielKron* 20; *HistRzym* 114; chciałbym tákiego gdzye widzyeć ná fwiecie/

iż gdyby kto vřrzał áno złoczyńcę iákiego wiodą ná iáką łmierć [...] iźby łynaczká łwe⁸⁰ wzywáwłzy [...] áby gi dał łtráćić *RejPos* 171 (3); *GrabPospR* L2 (3).

Połączenie: »tym obyczajem, aby; pod tą kondycyją, aby; (sub) ea conditione, aby« (26 : 1 : 2): Słali posłowie do panow, zezwalając pobor po 6 groszy z łanu [...] sub conditionibus, ktore wypisane będą, a najwięcej sub ea, aby księża z dochodow swych takież po sześci gr dali *Diar* 78; vczynił po łobie dziedzicá brátá Henryká y łyny iego [...] tym obyczáiem/ áby Luterskiey náuki niełłucháli *BielKron* 217 (20); *Mącz* 126b (4); *HistRzym* 70 (2); Ladifław Syn łtárfzy Cázimierzow ná Krolełtwo Czelkie [...] był náznáczon [...] pod tą condicią/ áby Ludomilę Corkę Irzykowę poiął *StryjKron* 627; ea Conditione od niektórych iest confaederatia pozwolona, aby się ta Compozycya na Electyi Henrikowey była skonczela *ActReg* 20.

Przysłowie: Włzak łie żaden nie vrodzył Aby włzytkim w myłł vgodzył *RejJóz* A4.

Cf I. 6. G

6. Zazwyczaj w połączeniu z wyrazami „jedno”, „tylko” wprowadza różne typy zdań o treści zawężonej, ograniczonej do jednego celu, warunku, przedmiotu, cechy (408) :

A. Celowo-wyłączne 'byleby, aby tylko'; nisi ut *Vulg* (154) : Radby káždy gdy zdycha dał włzytko y z worem/ Aby łie mógł o zdrowie/ łtárgowác z Doktorem *RejZwierz* A5v; *BielKron* 109v; *BielSat* C3v; począł vżywác włzytkich prósb/ włzytkich namow/ włzytkich chytróści/ áby ią przeciwko łobie vczynił łłonną *GórnDworz* Bb2v; kiedy nie słtawa Háwtarzowi Złotá/ Y iedwabiem nie wádzi byle łzłá robotá. Lecż ielłiby y tego nam nie dołtawáło/ Więć łnem pártác áby łie wđzy nie próżnowáło *HistLan* F5v; *KuczbKat* 35; *RejZwierc* 23 (2); *ModrzBaz* 22v (5); *SkarŻyw* 140; *ActReg* 108.

Połączenia: »aby choć tylko«: ná vllice wynalzáli niemocne [...] áby choć tylko ćień Piotrá idącego záćmił ktorego z nich [*ut venientis Petri etsi umbra obumbraret quemquam illorum*] *BibRadz Act* 5/15.

»aby (...) je(d)no; jedno (...) aby« (48 : 25): *BierEz* M3; rzekłá, iź ty abys iedno mną kunłztowáł tos vczynił *BielŻyw* 133; *RejPs* 78v (2); *RejRozpr* C2v; *RejJóz* D6v; *LibMal* 1546/122; *RejKup* s2; *DiarDop* 103; *GliczKsiąż* N3v; *LubPs* V3; *GroicPorzRej* C3v; *KrowObr* 38 (2); *RejWiz* 83 (5); *Leop* 4.Reg 21/6 (2); *BibRadz Is* 5/19; *BielKron* 358v (4); Bydłó więcey niełzuka iedno aby tilo *KochSat* B4; *GórnDworz* L4v; *RejPos* 144 (21); *KuczbKat* 265; łá iedni co pilnie łłucháią ludzkich rozmow poćciwých áby łobie iedno vłzy ná páłłi *RejZwierc* 91 (9); *RejPosWstaw* 21; *Strum* R3; *CzechRozm* 20v (2); *ModrzBaz* 94v; *StryjKron* 46; *CzechEp* 27 (2); *WerKaz* 279; *ActReg* 85; *LatHar* 248; Ni nacz łię więcey nie zgodzi [*skazona sól*] /iedno áby byłá precz wyrzucona [*Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras*] *WujNT Matth* 5/13 (2); kółzty niemále podéymuiąc/ áby ieno do téy perfectiiéy RZeczpołpolitą przywiéđż mogli *SarnStat* *4.

»aby (...) tylko (tyłó); tylko aby« (26 : 2): *OpecŻyw* 56v; *HistAl* E2v; *KromRozm II* s2; *KrowObr* C2; zieđdzili Morzá: áby tylko te/ ktorych byli iácy z kxiąg poználi/ obecnie też ogláđáli *Leop* B2 (2); *BibRadz Ex* 10/17; *Mącz* 127c; *RejPos* 161 (2); *BudBib Dan* 13/32; *BudNT Gal* 6/12; *CzechRozm* 90 (3); Hypokryto czemu to tylko ábyś był od ludzi widzian/ czyniłż? *SkarŻyw* 575 (3); *CzechEp* 35 (4); *ReszHoz* 131; *PaprUp* I2v (2); *OrzJan* 13; *WujNT Gal* 6/12; *KmitaSpit* C6v.

»dla tego ... aby jedno; prze to (przeciż) ... jedno aby« (2 : 2): *RejPos* 186v (2); co włzytko nędznicy dla tego czynią/ áby iedno łwego przedwiecznego obronić mogli *CzechRozm* 158; *CzechEp* 160.

»dla tego tylko (telko) ... aby; tylko dla tego ... aby; jedno dla tego ... aby; na to tylko ... aby« (3 : 3 : 3 : 1): czo fie ledá kuglárfwtá vczýli/ dla tego thelko/ áby fie im dziwowano *GórnDworz* M5 (2); Alećiem to tylko dla tego vczyniá ábych tám przed nim kádziá [sed ad suffiendum coram eo domum aedifico] *BudBib* 2.Par 2/6; *BudNT Eph* 6/22; *CzechRozm* 151v; *ModrzBaz* 86v; *StryjKron* 59; *ReszPrz* 79 (2); *SarnStat* 1067.

»ni(e) dla czego innego (inszego) ... jedno aby; ni(e) nacz (na co) inego (inszego) ... je(d)no aby; ni(e) przecz (prze co) inego (inszego) ... jedno aby« (13 : 3 : 4): *BielŻyw* 118; gdyż ni nacz inego sejm ten złożon być miał, jeno aby się na nim egzekucyji stało dosyc *Diar* 28; *GliczKsiąż* B5v (4); *KrowObr* 94 (2); *RejPos* 73 (4); *RejZwierc* 151; *WujJud* 41v; A pewna to iż oná nie dla czego innego zá muž ízlá/ iedno áby mężowi dźiatki rodziá *CzechRozm* 164 (3); *CzechEp* 34 (2); fáłżowanie pífmá nie prze co infzego vczynili Ewángelikowie [...] iedno áby nie musieli przyznáć mieyfcá trzećie⁸⁰ oprocz niebá á pieklá *WujNT* 404.

»tylko aby je(d)no« (2): *RejPs* 207v; [stawy] które fá budowané ná dohad [...] bédzie wodá álbo niebédzie/ tylko áby ieno Staw zbudował *Strum* Nv.

Przysłowie: Nie dba iż gdzye wziáć tu wziáć/ áby iedno było *RejZwierc* 142.

B. *Warunkowo-wyłączne* 'byleby, gdyby tylko'; ut *Vulg* (93) : *FalZioł* I 101b; *LibLeg* 11/45v; dziedziczy bédziemy wedłvg nadzieie/ żywota wiecznego/ abyśmy [...] íprawiedliwie żyli na tym fwiecie *SeklWyzn* b4; *RejKup* y6v; *MurzHist* V2v; *RejZwierc* 142; *BielKron* 423v (5); *GórnDworz* N3v; *HistRzym* 108 (2); á nic nas nie dotknie zwirzchnóść Páńfka iego/ ábychmy fie go bali/ á iżbychmy fie lękáli iáko Páńfkíey zwirzchnóści *RejPos* 209v (2); *MycPrz* II B3; *SkarŻyw* 487 (4); *StryjKron* 552; *CzechEp* 360; *ReszPrz* 69; *ArtKanc* J20v; [wszytko] mam tobie zá gnoy/ ábym Chriřtuřá zyřkał [ut Christum lucrificiam] *WujNT Philipp* 3/8 (2); *SkarKazSej* 669b (5).

Połączenia: »jedno aby; aby (...) jedno« (19 : 15): takowego [czeladnika] może za się Cech prziiácz, iedno aby się thego wiencze niedopuřfczał *ListRzeź*; *BierEz* Q2v; *FalZioł* V 107; *RejPs* 46v; *RejJóz* L4; *LibLeg* 11/153; *RejKup* f3v; *DiarDop* 112; *GliczKsiąż* M (2); *RejWiz* 190; *BielKron* 130v (5); *BielKronCies* 477; *RejAp* 102v; *GórnDworz* L5v (2); *HistRzym* 54v; *RejPos* 178v (8); *RejPosWstaw* [21³]; *GórnRozm* K2; *GostGospSieb* x2v; *OrzJan* 115; [poźqdliwość] nie ieřt włáśnie grzechem/ áni ieřt zákazána przykazániem: iedno áby nie krolowála w nas/ á my žebyřmy iey pořłuzni nie byli *WujNT* 543.

»jedno tylko aby; aby jedno tylko; aby tylko jedno; jedno aby tylko« (2 : 1 : 1 : 1): चुć przyrodzona chwálebna ieřt iedno tylko áby byłá z miernością *BibRadz* I 12c (2); *RejPos* 351 (3).

»tylko (telko) (...) aby; aby (...) tylko (telko)« (19 : 4): *Diar* 52; *KrowObr* 136v; *Leop Philipp* 3/8 (2); vżyway they řwey náuki iáko chceřz/ tylko ábym ia rozumiał *OrzRozm* B2v (2); *BielKron* 195v (5); *Faciant quid velint, dum ne reducam, Niechay cziniá co chcá tilko ábych nie muřiał przivróćć* *Mącz* 97c (2); *BielSat* D4 [idem *BielRozm* 30]; *GórnDworz* E4 (2); *BielSpr* 72; mam to řobie zá iedne řmieć/ ábym tylko Chriřtuřá zyřkał *CzechRozm* 208v; *KochPs* 8; *StryjKron* 672; *BielRozm* 30; *WujNT* 1.Cor 7/39 (2).

Przysłowie: Poki żytá poty bytá/ Aby było řemper ita *RejZwierc* [233a].

C. *Sposobowo-wyłączne* (8) :

Połączenie: »jedno aby, aby jedno; tylko aby, aby tylko« (4 : 1 : 1 : 2): Rzymiánie niechcieli [pokoja] ináčzey/ iedno áby im Hánnibálá wydáli *BielKron* 129 (2); dziwnie á pokrycie dawał fwiáthu znác przyłzle spráwy Bołtwá fwoiego/ áby tylko wierni temu zrozumieli *RejAp* 188; *RejPos* 100v; fámeý cnoty [rodzicy] potomkom ináčzey podác niemogá/ iedno áby iey oni lámi łobie spráwámi twemi á potem dořtawáli [virtutem tamen ipsam posteris aliter prodere non possunt, nisi illi ... eam sibi comparaverint] *ModrzBaz* 42; *SkarŻyw* 334; *WujNT* 2.Thess 2/7; *GrabPospR* K4.

D. Dopełnieniowo-wyłączne (125) :

a. Z zabarwieniem optatywnym lub imperatywnym, wyrażające jedyne życzenie, potrzebę, nakaz 'żeby tylko' (122) : vpádli przed Moizełzem prófząc go áby Bog z nimi nie mówił/ áby y głófu iego nie fłyzeli *RejZwierc* 9; Senatorowie koronni iedni pochlebiáli Witołdowi [...] drudzy go zász podżegáli [...] lecz fię w tym wřzyfcy zgadzáli/ áby co wziác *StryjKron* 562.

Połączenia: »aby najmniej«: wřzyfcy fie ftáráli/ áby najmniej cze^{so} z nich dotknác fie byli mogli *WujJud* 61.

»je(d)no (...) aby, aby (...) jedno« (85 : 9): *BierEz* E2v; kto yeřt omyth nyepotrzebuye yedno aby nogy omył *PatKaz III* 136; *BielŻyw* 157 (3); *RejPs* 59 (4); *HistAl* G6; *Diar* 70 (2); *GliczKsiąż* C4 (3); *LubPs* A5v; *KrowObr* 106 (4); *Leop Act* 17/21; [gałqzka winna] ninacz inego fię nie godźi/ iedno áby była fpalona *BibRadz* I 423d; *OrzRozm* L3; Nie inego nie náyduię lepszego/ iedno áby człówiek był wełół w fwoich vczynkach *BielKron* 80 (10); *Mącz* 247a; *OrzQuin* H; *Prot* D2v; *RejAp* 27v; Dopusć mi pielgrzymie abych fie iedno wody nápił *HistRzym* 80 (4); dzyeń odedniá nic nie myfli iedno áby fie záváždy kurzyło/ á huczáło w domu ie^{so} *RejPos* 162 (22); *RejPosWiecz*² 93; *RejZwierc* 132 (6); Ognia przyřzedłem rzucić ná ziemię/ á což chcę/ iedno áby fię zázegł? [quid volo, si iam accendatur?] *BudNT Luc* 12/49 (2); *CzechRozm* 135v; ni ocz fię wiecey nieřtáráią/ iedno áby kámykámi řrebrem y złotem řwiećili [nec quicquam magis student quam ut gemmis, argento et auro niteant] *ModrzBaz* 42v (6); *SkarJedn* 310; *SkarŻyw* 142 (4); *NiemObr* 162; *ActReg* 60; *GostGospSieb* x3; *OrzJan* 57 (3); *WujNT* 98 (2); *SkarKazSej* 658b.

»tylko (...) aby, aby (...) tylko (tyło)« (11 : 6): *HistAl* D5v; *LeszczRzecz* A2v; wam dwiemá rofkazał fpokóiem iáchác do domow/ tylko Kádenus Michał áby zořtał *BielKron* 207 (5); *Mącz* 37c; *RejAp* 159v; *RejPos* 145v; *RejZwierc* 157 (2); Dwoie na dzień ludziom kazánie czynił [...] vpomináiąc nawięcey/ áby tyło w niebo pátrzyli *SkarŻyw* 31 (2); Pewnie to náłzé zbożé [...] Day Boże/ áby tylko bez řzkody dořrzáło *PudłFr* 8; *WujNT* 485 marg; *SarnStat* 885.

»tylko jedno aby; aby jedno tylko; aby (...) tylko jedno; jedno tylko aby« (4 : 1 : 2 : 2): *OrzRozm* B2; tylko iedno ábym fye wam w tym nie řprzykrzył/ prófzę *OrzQuin* Tv; otoć rofkázuie/ ábyř iedno tylko tego iednego drzewká nie ruřzał *RejPos* 337v (6); *RejZwierc* 41.

b. Dopełnieniowe oznajmujące 'jakoby tylko' (3) :

Połączenie: »aby jedno; aby tylko« (1 : 2): nierozumieicie/ aby tilko ten fám był obyczái zapřeniá řię chřitřła *MurzHist* H3v; [Alkoran] ináklzym ięzykiem nie piřzą/ mnimáiąc áby iedno ięzykiem Arábłkim w niebie był nápiłan *BielKron* 260; *RejPos* 141v.

E. Podmiotowo-wyłączne (9) :

Połączenie: »je(d)no aby« (9): *RejPs* 127v (2); *Victo superest ut tueri possit, Zwycięzonemu nie ynżzego niezostawa yedno áby fie vmiał bronić Mqcz* 431c; *RejPos* 116 (2); *RejZwierc* 142v; Nie záprawdę człowieczemu żywotowi nieieft przyftoynieyżzego/ iedno ábyś fie záwždy prawdy trzymał [*Nihil ... accomodatius est, quam ut veritati semper studeas*] *ModrzBaz* 61 (2); *OrzJan* 67.

F. Orzecznikowo-wyłączne (3) :

Połączenie: »jedno aby; tylko aby« (2 : 1): kthorzy tedy chcą wiedzieć przyczynę mego żeglowania [...] infza nie byłá/ iedno ábych fwey myfli dofyć vczynił *BielKron* 455v; *RejAp* 147v; vrząd iego [*zakonu Mojżeszowego*] niektory inny był/ tylko áby lud on Izráelſki [...] do Mefyafzá prowadził *CzechRozm* 86.

G. Przydawkowo-wyłączne (16) :

Połączenie: »je(d)no aby; aby tylko, tylko (telko) aby« (10 : 3 : 3): Na to trudno ma być ktore infze lekarztwo/ telko aby pękatka thę pilność czyniła [...] aby fie barzo nie porufzáła *FalZioł* V 32; *RejPs* 166; nyebaczi yego Kro. m. ynfchey drogy yedno abi syem granyczni dzyerzan bival *LibLeg* 11/182; *Diar* 35; *RejWiz* 42; Przyftał na ich rádę Klaudyus/ áby tylko ná powieciech rofkázował *BielKron* 142 (2); ácz był dan klucz Apoftołom [...] ále nie inákfzy/ iedno áby przepowiadáli Ewanyeliá *RejAp* 77; *RejPos* 121 (2); *SkarŻyw* 260 (2); *StryjKron* 612; Nie ma też być infzy koniec walki tey vpátrowan [...] tylko áby prawdá gorę miálá/ á fáłz wízeláki żeby był zwoiowany *CzechEp* 5; *Phil* M2; *SarnStat* 972.

II. W funkcji partykuły (2144) :

1. Żądającej, użytej dla nadania charakteru nakazu (2064) :

A. W zdaniach pojedynczych lub jednym ze zdań współrzędnie złożonych 'niechby, oby'; ut *Vulg* (1432) : Item aby kazdy fzných myal kony pod fczobą *MetrKor* 26/62v (27); Miły brácie áby wiedział: Twey się ia przyiáźni wftydżę *BierEz* N2v (4); *OpecŻyw* 74v (3); *TarDuch* E2v(5); Napoy twoy aby był z rutą *FalZioł* V 47v (32); Tym czałem ieft mi fie fyn narodził aby wiedział, z ktorego fie barzo raduię *BielŻyw* 87 (18); *BielŻywGlab* n1b 13; *BierRozm* 4; *ZapWar* 1536 nr 2491 (9); A sbiegowyae [!] naobye ftronye aby nyebyły przymovany *LibLeg* 6/160 (103); *WróbŻołt* T8v (2); I niechay będzie dom iego fpuftoffon/ á fierotámi áby zoftály dzieci ie^{go} *RejPs* 163 (31); *LibMal* 1544/85 (4); *ComCrac* 18v (9); *ConPiotr* 31v (5); Aby nafiał Ięczmienia pole Aby go nakładł ftog/ aby mu ftáło iako rog *LudWieś* A3 (14); *SeklWyzn* A3 (10); *RejJóz* L7v (4); *SeklKat* R2 (6); *RejKup* g2v (6); *MurzHist* A3v; *KromRozm II* 13 (6); *KromRozm III* K6v (16); niechaj pisarz czcie controversias, a prokuratorowie aby nie wtręcáli *Diar* 93 (45); *DiarDop* 106; *BielKom* F4v; *GliczKsiąż* L8v (6); *LubPs* X5 (25); Rzeźnicy áby wrzedliwego [...] bydlá niebili *GroicPorz* f4v (24); *KrowObr* 103 (66); *RejWiz* 43 (6); *Leop Ioann* 1/22 (14); *OrzList* g; Lińzek młodych áby nie zbierano *UstPraw* K3 (6); *RejFig* Dd7v; *RejZwierz* 50 (3); Aby mocni w wierze nie gárdzili mdłymi/ á iżby mdli nie fádzili mocnych. *BibRadz* II 90c (28); *OrzRozm* K4v (3); záwołáli iednoftáynym głósem iż od ciebie pánie náłz/ áby byłá zwaná Czechowa ziemiá *BielKron* 318 (91); *GrzegRóżn* D2 (4); Ut maneam solus cum sola, Abych zoftał fám s fámą *Mqcz* 207a (105); *OrzQuin* C2v (2); *SarnUzn* F5; *SienLek* 2v; *RejAp* 193 (7); Naprzod tedy ábyfcie w. m. wiedzieć raczyli/ náłz ięzyk nie ieft fám w fobie ftári *GórnDworz* F4v (29); *HistRzym* 46v; *RejPos* 345v (64); *RejPosWiecz*³ 97; *BiałKat* 196 (6); MOnetá áby byłá w fwey ziemi kowána *BielSat* L4v; Amen áby fie ták ftáło. *KwiatOpis* D2; *KuczbKat* 385 (2); *RejZwierc* 205v (21); *BielSpr* 27v (6);

WujJud 155; *WujJudConf* 98 (7); *RejPosWstaw* [21²] (6); *BudBib Deut* 4/19 (6); *HistHel Cv* (2); *Strum Pv*; *BudNT Tit* 1/9 (4); *CzechRozm* 213v (8); *PaprpAn* A4v; A pieczęć ziemską na miejsce zginionej aby była insza uczyniona. *ZapMaz IIG* 61/1 (2); *KarnNap* F3; Siáno/ słomá/ y takie pázdzierze/ áby w mieście blifko tych mieysc gdzie ogień czynią [...] nie były chowane. *ModrzBaz* 83v (35); *Oczko* 24v (4); Boday zdraycę káždého zła śmierć nie minęła/ Aby go ziemiá żywo rozłtępna półknęła. *KochPs* 81; á ieśli on ielt fáłzerz iáko wiem: nie żyw go Boże moy/ áby tey godziny nie doczekał. *SkarŻyw* 390 (12); *MWilcHist* I2 (2); *StryjKron* 421 (5); *CzechEp* 18 (5); *NiemObr* 10 (5); *GórnRozm* I3v marg (2); *ReszPrz* 111 (4); *WerGośc* 270 (3); *WerKaz* 290; *BielSen* 7; *BielSjem* 28 (10); *KochPam* 80; *PudłFr* 37; *ArtKanc* K16v (14); *BielRozm* 9; *Paprup* Kv; Cudzoziemcom aby wrzędy dawane nie były Polakowi w Polsce, a Litwinowi w Litwie rozdane bydz maią *ActReg* 42 (43); Aby fie żaden nie budował/ áz fie Vrzędnikowi opowie *GostGosp* 166 (64); *Phil* B2 (2); *KochPij* C3; *ZapKościer* 86 (2); *GrabowSet* Fv; *OrzJan* 74 (2); Abyś Krolom y Pánom Chrześcijánfkim pokoy y zgodę prawdziwą dáć raczył wyfluchay nas Pánie *LatHar* 177 (24); Abyś był wípráwiedliwiony w powieściách twoich/ á żebyś zwyciężył gdy bywałś łádzon [*Ut iustificieris ...et vincas cum iudicaris*] *WujNT* 1.Rom 3/4 (32); *JanNKar* D3; *JanNKarGórn* G4v; Piwá Wrocławfkiego/ áby żaden do Korony wozić [...] nie śmiał/ pod winą czternaścia grzywien. *SarnStat* 284 (173); *SiebRozmysł* L4 (6); *KlonKr* F4; *PowodPr* 51; *SkarKaz* 84b (7); *VotSzl* A2v (3); *CiekPotr* 24 (2); *SapEpit* A4v.

Powtórzenie partykuł w tym samym zdaniu: aby ... aby (5), *aby ... niech*: *LibLeg* 11/59; Aby relacja fluzebnika abo voznego pod ktoremikolwiek acti abo Xięgami vcziniona [...] abi tak vazela iáko oczivifte zeznanie *ComCrac* 17; *Diar* 79; á potym áby półłowie z póśrozdu fzláchty/ iáko rzeczo no ielt zebránéy/ niech będą obráni *SarnStat* 56 (3).

Połączenia: »(A) Boże (Panie Boże), aby« (10): A Boże aby był ciało iaką ciężką plágą nágle fkarál a ducha wolnego puścił *MurzHist* Pv (3); iedźcie á kupcie dobrego zboża [...] á ftárołtę podáruyeie/ Pánie Boże áby ná was łáfkaw był *BielKron* 17v; *SkarKaz* 279b (2); Boże áby była popráwá *SkarKazSej* 694b (4).

»daj (Panie) Boże, aby; Boże daj to, aby« (4 : 1): *LubPs* gg; Dobrze to mowicie/ poniewáłś fie w tym z Kościołem zgadzacie [...] Day Boże/ áby ták we wzyftkim *WujJud* 151v; A chwálá Bogu że iuz to wždy we mnie wftáło. Boże day to áby y w inłych wzyftkich. *CzechRozm* 6v; *ReszList* 148; *ActReg* 61. Cf **II. 1. B.**

B. *W zdaniach wtrąconych 'niechby, oby, żeby'* (15) : wwarz w tym winie (ale aby było mocne) á przykładay thych rzeczy na ranę *FalZioł* V 102v; chfała panu bogu możem to rzecz (a dáí Boże aby wzyfscy) chcemy pana Boga ferdecznie miłowác *MurzHist* K3v (2); A przetoż my (áby kto nie wąpiał) nie wftárfzeni żadnym wołaniem [...] ták záfwiże wierzyć będziem *GrzegRóżn* C4v (3); *GórnDworz* D3v (2); *KuczbKat* 190; *ModrzBaz* 126v (2); *GórnRozm* E2v; Naprzod Krol czárny (áby káždy wiedzyál) Rochu fie trzyma *KochSz* Cv; *WujNT* 836; ktory y teraz (day Boże áby długo fczęśliwie) panuie *KlonKr* F4.

C. *W zdaniach złożonych niewspólrzędnie, na początku drugiego z kolei zdania, nadrzędnego lub przy odpowiednim spójniku tegoż zdania 'niechby, oby'; ut Vulg* (617) : Bendącz yufz w służbie, aby painskiej rzeczy pilen był *ListRzeż*; *PowUrb* Iv; A ktoregoby cnym nieznał/ Aby go nie náfládował.

BierEz G (6); *OpecŻyw* 130; *ForCnR* C2; *MetrKor* 38/321 (4); *TarDuch* Dv; gdzie piwo będzie łało: aby tam miełtche [!] były czyłcie łuche *FalZioł* V 64v (2); ktoby komu oko wyraził aby łam obie łtracił. *BielŻyw* 7 (6); *LibLeg* 7/67v (23); *WróbŻołt* Sv (6); *RejPs* 198 (8); *ComCrac* 13 (2); *ConPiotr* 34; *SeklKat* S3v (2); gdy by thu przyachał do Nadarzyna aby mu było volnye łovienie ryb w stawye Nadarzynskim *ZapWar* 1548 nr 2668; *RejKup* Zv (6); *HistAl* E8; *KromRozm I* N3; *MurzNT* Mar 12/19; *KromRozm II* o3v (4); *KromRozm III* G2 (2); kiedy się już zjadą, tedy aby przysięgli wszytcy na ten czas sprawiedliwie sądzić *Diar* 95 (16); *DiarDop* 113 (2); *BielKom* B4v; *GliczKsiqż* D5v; *LubPs* K3 (12); A iefli niełpráwiedliwie przyłfyęęę mowie/ áby mię Pan Bog łtlumił *GroicPorz* h3 (22); *KrowObr* 63 (33); *RejWiz* 80v (6); á czego niedołstawáło mękam/ áby wypełniłá pomłtá [ut, quae deerant tormentis, repletur punitio] *Leop Sap* 19/4 (9); *UstPraw* Ev (3); *RejZwierz* 37v; A iefliby ktory nie vczynił wedle wyroku krolewłkiego/ aby był gárdłem karan [et qui non faceret ... moreretur] *BibRadz 1.Mach* 1/52 (17); *OrzRozm* T3v (2); poki będye obłok nád domem Bożym/ áby ná mieyłcu miełzkáli/ á kiedy obłok odeydzye/ áby łie też oni z mieyłc łwych rułzyli. *BielKron* 35v (81); *Mqcz* 153c (2); *OrzQuin* E3 (3); *Prot* C3; *SienLek* 113 (3); *RejAp* 112 (6); Iefli vłarzem będye/ áby owych przywłęłszym/ ták kolnierzow/ iáko ołtrog [...] zániechał *GórnDworz* L7 (17); *HistRzym* 2v (13); *RejPos* 14v (51); *RejPosWiecz*² 92v; *RejPosWiecz*³ 98v; *BialKat* 231; Ktoby ná was rękę wzniołł/ áby był przekłęty. *BielSat* H2v; *HistLan* C4 (4); *KuczłKat* 410 (2); *RejZwierc* 16 (26); *BielSpr* 26 (5); *WujJud* 28 (2); *RejPosRozpr* c4v; *RejPosWstaw* [21²] (5); *BudBib 1.Mach* 1/52 (9); *HistHel* D; *BudNT Matth* 22/24 (2); *CzechRozm* 247 (2); á ktoby nie robił/ áby też tákı nie iadł [qui non laboraret, hic etiam ne manducaret; bibl: si quis non vult operari non manducet 2.Thess 3/10] *ModrzBaz* 83 (21); *SkarJedn* 106 (3); *Oczko* 29v (2); *SkarŻyw* 30 (12); *StryłKron* 512 (2); *CzechEp* 285; ktobykolwiek łmiał/ á vłá łwéy łile/ Aby z wámı rycérłkiéy vżył krotochwile. *KochJez* B4; *NiemObr* 79 (4); *GórnRozm* N2v; *WerGołc* 267; *WerKaz* 284; *BielSjem* 19; *ZapKołcier* 64v; *ActReg* 3v (9); kędy moze bydź/ co dwa robią áby ieden zrobił. *GostGosp* 106 (13); *GostGospSieb* x3; *Phil* B4 (7); *GórnTroas* 44; *GrabowSet* T3v; *OrzJan* 60; *WujNT Ioann* 17/21 (13); *JanNKar* D2v (2); kłórzy trzykroć w Reiełtrzech złoczyńców łá znaleźieni áby byli miáni bydź przezecłci *SarnStat* 943 (53); *SiebRozmyłł* C (3); *KmitaSpit* C6v; gdzie kto 300. złotyeh má do roku pożytku/ áby z tego łtáwił koniá iednego przedniey ármátury *GrabPospR* Mv (3); *PowodPr* 22 (4); *SkarKaz* 351a (3); *VotSzl* E; *CzahTr* D3 (2); *SkarKazSej* 668b.

Przysłowie: Iakąs miarką komu mierzył abyć odmierzono *RejJóz* H2v.

2. W funkcji partykuły ograniczającej (63) :

A. *W zdaniach wólprzędnie złożonych albo na początku zdania głównego w złożonych podrzędnie 'byle tylko, niechby tylko' (39) :* A chociałz nie będyełzli miał tych włzytkich/ ale aby wđy iednę z tych ktorą kolwiek *FalZioł* V 68; Kazdi by rat był nazbyt zyw. Aby lezeć a nie robyć Iako tako powroza zbyć *RejKup* Nv (3) *RejWiz* 28 (2); *RejFig* Bb8v; Age restitero Peripateticis. Bá nu dobrze ácz ábych odpór vczynił Peripátetykom *Mqcz* 397b; *SienLek* 33; *RejPos* 132v; *RejZwierc* 69v.

Połączenia: »aby ale«: w mlodych łeciech mnożyl łie w mądrołcij ij wetznotach/ a dzis próżnuie/ aby ale do łłkoly chodzil/ a včzył łie *OpecŻyw* 35.

»aby (...) je(d)no; jedno aby« (12 : 2): Co ty Rok ípjfeš w Kominie To on odpuŝti w Godzinie Aby yeno nedzny Człowiek Nieffukał yndze vczieczek *RejKup* dd6 (2); *Diar* 95; *DiarDop* 101; *GliczKsiqż* L2 (2); *RejWiz* 77v (2); muŝieli Ruŝi [...] Dáni dáwac/ ále niekoŝtowną ledá ŝkorkę álbo Kobiałkę/ áby ŝie iedno poddánymi byc wyznawáli *BielKron* 436v (2); *RejAp* 149v; wŝyŝcy tobą choć nie w oczy gárdzã/ á ty niedbas kiloby kilka wéŝátich chłopow z liŝimi kolnierzmi przed tobą ŝtało/ á iźciby cźterzey ręcznik dzierzeli/ á thy ábyŝ iedno chrapał *RejZwierc* 69v (3).

»acz nie (...) aby jedno« (2): ácz nie áby iedno z dział tłuc mur na inŝzym mieyŝcu/ by Thurcy nieobaczyli náŝzego wieźdzánia *BielKron* 315 (2).

»tylko aby« (7): Dum mihi abstineant invidere, Tilko áby mi przeŝtáli zayźrzeć *Mqcz* 446d (5); ná máŝey pieczy ma powinnoŝ ŝwoię/ tylko áby w zwirzchnoŝciach á w moźnoŝciach ŝwoich/ záżył iáko táko tego ŝwiátá márnego *RejPos* 250v (2); *RejZwierc* 239v.

Przysłowie: A zówždy gdzye wzyac tu wzyac áby kłopotu zbyc *RejWiz* 31v; Gdzye wzyac tu wzyac á przedŝię zówždy áby było *RejWiz* 69; gdzye doŝtác tu doŝtác/ áby iedno nábyc *RejWiz* 169; Chocia y iutro obieŝã/ áby przez dziŝ było *RejWiz* 190.

B. W funkcji partykuły do minimum ograniczającej, użyte wewnątrz zdania o modalnym odcieniu optatywnym 'choćby, bodaj'; ut vel *PolAnt* (24) : Przewlec czaŝu aby rokiem *RejKup* e8v; O gđzieŝ by to mnie Bog dał/ żebych iá aby maluczeńką ŝkierkę nadźieie i wiary przepuŝzczeniá grzechow mogł miec *MurzHist* O4v (4); proŝili go żeby ŝię aby podołku odźieniá iego dotknęli [*advocabant eum, ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent; áby ŝię tylko dotknęli kráiu ŝzáty iego WujNT*] *MurzNT* Mar 6/56; Ale vczynicie áby ten porzadek lichy *KochZg* A3v; *Mqcz* 85b (2); Abowiem ktory ieŝt z was tháki [...] áby do wzroŝtu ŝwego tobie mogł przyczynic áby łokiec ieden? *RejPos* 217; *KuczbKat* 255; A ieŝli ná tym máło maŝz/ weyźrzy że/ áby w ono co mowi ánioł Páńŝki do żony Mánááchowey *CzechRozm* 133v; A ia záŝ [...] Nych ŝye wđzy ludźiom áby ná fráŝki przygodzê *PudłFr* [3] (2); *ActReg* 167; ma byđz w káźdym gumnie Spichlerz áby ieden w ŝtodole *GostGosp* 48; *OrzJan* 132; *LatHar* 220; to byc nie moźe/ iźby [...] ktorykolwiek z nich áby iednego grzechu powŝzedniego z ŝobą zágarńac nie miał *WysKaz* 19; Niechayże ŝobie cźyniá áby z tey Mámmony Przyiácioły: choć y ták márnie wymamione y *KlonWor* 82.

Połączenia: »aby namniej«: żadna nigdy ŝpráwá z ŝczyrego miłoŝierdzia Bożego/ bez przymieŝzánia áby namniey ŝpráwiedliwoŝci iego/ ŝpráwiona nie była *WysKaz* 21.

»aby z raz« (2): *ActReg* 163; wyzuć ŝie z tych ŝideł przymiérza iego [...] á iuź áby zraz poráđzić zdrowiu ŝwemu? *OrzJan* 15.

»acz nie, ale aby«: A ieŝtli ŝie panną vrodzi pod thą planetą. tedy (acz nicz: ale aby wezrzeniem) miluie rada *FalZioł* V 51v.

3. W funkcji partykuły koncesywnej 'choćby, nawet' (7) : Muŝlic káźdy aby nierad Iechać naten quaŝny obiad *RejKup* v3v (2); proŝzê ia okaź mi wŝtrzymawáloŝc áby tám/ gđzie niedobrze przez niéy? *Oczko* 28v; *GostGospSieb* x4v.

Połączenie: »aby namniej« (3): a zatem go pobudzál ku wzywaniu pana i proŝzeniu miłoŝierdzia iego / aby námniéi ŝerdecznemu *MurzHist* I2v; *RejWiz* 174; Był leniwy niedbály Poŝpolitey rzeczy/ Spraw nigdy áby namniey nie miewał ná pieczy *PaprPan* Dd3v.

4. W funkcji partykuły pytajnej 'czy by' (10) : *RejKup* dd7; A iefli oni co to pod figurą czynili są zbawieni coż owłzem ci co już są iálnie zekrzczeni [...] áby nie mieli thákież być zbawieni *RejAp* 67; Iż ieflić powiedam ziemskie rzeczy á nie rozumiesz [...] á cożbychci powiádał niebiefkie ábyś mógł zrozumieć? *RejPos* 153v (3); *RejZwierc* 97 (2); *BiałKaz* M2v; Co áby nam trzebá gánić/ iż człowiek pomocy więtfzézý á wzywánia zdrowfzégó fzuca/ nie trzeba *Oczko* 2v (2).

III. W funkcji wykrzyknika zabarwionego lekceważeniem, szyderstwem 'gdybyż to, tak jakby, żeby już' (5) : czefcz moia flawa twoia Vzyła tu niepokoia Aby od kogo dobrego Lecz od flugi niewolnego *RejJóz* G7v; Aby też dobrze zá czáfów Apoftolfkich czyfca nyebyło *KromRozm I* K; *KromRozm II* f; Twoje mieyfce w pyekle gorzeć/ Aby dáley nie ímiał co rzec. *BielKom* D3v; Bo miáftho pociechy [...] láia/ klná/ wyfwiecáia [...] Aby iefzcze o iákie wyftępkí fumnienia grzezfznego/ ále o fwe podátki *RejPos* 338v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (51) :

1. *Pozycja słownikowa* (10) : Ne forte, aby snacz *BartBydg* 246; Ut [...] Aliquando est coniunctio causativa. Aby *Mącz* 509c (7); Ut – Abin [!], zeby *Calep* 1144a (2).

2. *Fragment komentowanego tekstu* (36) : owe flowa/ Abychmy przyięli ná fię/ nie we wfzech kfięgach nayduia *BudNT* b5v *przedm* (2); *CzechEp* 67; Aby obfitzy *WujNT* 368 (33).

3. *W zdaniu błędnie skonstruowanym, urwanym, o zmienionym toku myśli* (5) : *PatKaz I* 4v; *LibLeg* 11/60; maiąc nadzieię aby miał Alexandra iżby ku miaftu miłofierdziem był sklonion. *HistAl* D3v; *RejPos* 212v; ABy [zamiast: A wy?] zátym Rycerftwo flawne y wczciwe *CzahTr* Fv.

*** *Dubium*: czego oni wfzyftkie^{g0} nięmogá (Bo pilniéifzá im co infzé^{g0}) a profto nic aby naoccafjá nieczynić/ wtrátęby ięm dwoiaká niofło *MurzNT* 111.

Cf **ABYĆ**